

Rodna gruda

IZ VSEBINE: Vsem naročnikom in prijateljem mnogo sreče v novem letu — *Tomo Brejc*: 29. november, naš največji praznik — *Rado Miklič*: Delavsko gospodarjenje in državna ureditev v Jugoslaviji — *Anton Jakopina*, Merlebach: Za las sem ušel smrti — *Cv. A. K.*: Velik uspeh narodnega dneva SNPJ v Detroitu — V Tucquegneuxu imajo novo društvo — *Peter Romanič*: Dolenjska ob deseti obletnici osvoboditve — Dr. Josip Goričar je umrl — *Cvetko A. Kristan*: Ob 25-letnici velikega izleta SNPJ v domovino — Deset let slovenske pesmi v Argentini — *M. Š.*: Rojaka z Nove Zelandije sta nas obiskala — Po domači deželi. — Ivan Cankar, mojster slovenske besede — *Alojz Gradnik*: Rodna hiša (pesem) — *Ivan Cankar*: Skodelica kave — *E. Petrin*: Kravji bal, tradicionalna kmečka prireditev v Bohinju — Domovina na tujih tleh — Dom in družina — Mladi rod — *Oton Župančič*: Ločitev (pesem) — Pero izseljencev — *Karolina Škruba*, Merlebach-Freyming: »Slavčki« na izletu po domovini — *France Kurinčič*: Zavednost izseljencev — V mesecu dni — deset tekem nogometne reprezentance

Naslovna slika: Maksim Gaspari; Tepežkanje

Sporočilo naročnikom »Rodne grude«

Mnogi naši rojaki in naročniki »Rodne grude« se obračajo na nas s prošnjo, naj jim sporočimo, kje bi lahko dobili gramofonske plošče z našo narodno glasbo.

Sporočamo, da

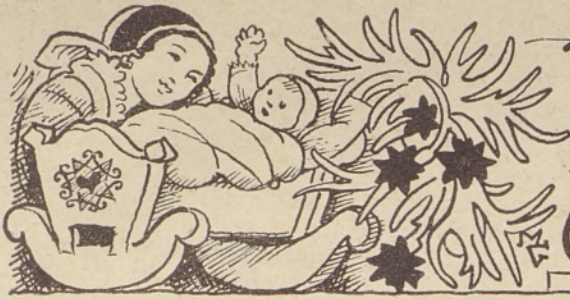
TOVARNA GRAMOFONSKIH PLOŠČ »JUGOTON«

V ZAGREBU, ILICA 213

razpolaga z veliko izbiro gramofonskih plošč naših najlepših narodnih pesmi, ki vas bodo spominjale in še bolj čvrsto povezale z dragim rodnim krajem.

Tovarna »Jugoton« je izdala okusno izdelane kataloge, iz katerih boste lahko izbrali plošče, ki vam bodo všeč. Glede cene, pošiljatve in plačila se boste sporazumeli direktno s tovarno »Jugoton«, kjer vam bodo takoj odgovorili in vašim željam ustregli.

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja desetkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2,50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8.40 mark, polletno 4.20 mark. — Argentina: letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Camkarjeva c. 5/1.

RODNA GRUDA

Sl. 10

NOVEMBER-DECEMBER 1955

LETO II.

VSEM NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM MNOGO SREČE V NOVEM LETU

Spet se je zasukalo leto — in spet je pred vami deseta številka našega lista, s katero zaključujemo drugi letnik njegovega izhajanja. V tem letu si je Rodna gruda spet utrla pot v mnoge slovenske domove širom sveta. Da, z vsakim mesecem nas je več okrog Rodne grude, in prav je tako. Saj to najbolje potrjuje, kako potrebno je bilo, da je Slovenska izseljenska matica začela izdajati svoje glasilo. Predvsem hvala vam dragi rojaki, za vsa lepa pisma, vse želje in priznanja. Prav tako najlepša hvala za koristne nasvete in kritiko. Vse nam je bilo v dragoceno napotilo pri izbiri slik in vsebine lista.

Letošnji letnik je po vsebini in po straneh obsežnejši od lanskega, ker smo letos dve številki lista izdali v povečanem obsegu. V to smo bili prisiljeni, ker se nam je nabralo toliko aktualnega gradiva, ki bi ga sicer ne mogli objaviti. Seveda so se s tem, da je izšel list v povečanem obsegu, tudi tiskarniški stroški občutno zvišali — toda nam je glavno, da smo vam ustregli. Prepričani smo, da ste bili tudi z letošnjimi našimi barvnimi prilogami zadovoljni — saj smo prejeli številne dopise, v katerih so nam naročniki pisali, da smo prav izbrali.

Zdaj pa še malo pomenka o drugih vaših željah. Najbolj pogosto nas sprašujete: zakaj list ne izhaja bolj redno? Da, dragi rojaki, tudi mi bi to prav iz srca želeli. In naša tehnična urednica prav isto dan za dnem sprašuje tiskarno, tam pa nam pojasnjujejo, da pač ne tiskajo samo Rodne grude, ampak dolgo vrsto listov in revij in mora iti vse po vrsti. Resnica je pač ta, da smo pri nas po vojni mnogo novega zgradili, novih tiskarn pa še nimamo in tudi novih tiskarskih strojev ne, stare tiskarne pa so za naše današnje potrebe premajhne in stroji obrabljeni. Toda kljub temu, da prihaja Rodna gruda prepočasi, moramo priznati sami, kar nam priznavajo tudi nešteti naročniki — da se vsake nove številke Rodne grude iz srca vesele — saj je lepa vsaka stran, ki jo odpro, pa naj bodo to slike ali tekst. Da, priznati moramo, pošteno in iz srca, da so naši fantje iz tiskarne in klišarne, ki imajo opravka s tiskom Rodne grude, res strokovnjaki.

Rojaki iz Francije so dalje želeli, da bi uvedli stalni rubriki Vprašanja in odgovore ter Pravno

posvetovalnico. Kar pišite nam. Če vam ne bomo odgovorili v listu, vam bomo pa pismeno. Tudi kar se izletov tiče, smo že v dogovoru s Putnikom in bomo v januarski številki že objavili kolikor se da točen razpored izletov v prihodnji sezoni. V nadaljnjih številkah pa še vsa druga obvestila in nasvete rojakom, ki nas bodo v prihodnjem letu, kakor kaže, spet v zelo lepem številu obiskali.

In končno, kaj vam bo prinesla Rodna gruda v prihodnjem letu? Predvsem spet dosti lepih fotografij iz vseh kotičkov domovine. Za povest, ki bo izhajala v nadaljevanjih, smo izbrali za prihodnje leto prelepo novelo pisatelja Ivana Tavčarja »Cvetje v jeseni«, ki jo bo opremil z ilustracijami naš znani umetnik Maksim Gaspary. Tudi barvne priloge bodo izbrane tako, da jih boste veseli. In končno še ena novost. Kot darilo Rodne grude našemu tretjemu rodu izseljenske mladine bo posebna mladinska priloga, ki bo trikrat na leto na osmih straneh v sliki in besedi prinašala v angleščini zanimive novice iz domovine njihovih staršev.

Kakor vidite, se trudimo, da bi vam ustregli. Veselilo nas bo, če boste z listom zadovoljni. V uredništvu pripravljamo že lepe albume fotografij — darila za tiste rojake, ki so nam do novega leta preskrbeli najmanj 10 naročnikov. V januarju bomo objavili njihova imena. Pridni dopisniki pa bodo prejeli vezane letnike Rodne grude ali kakšna druga knjižna darila. Če kdo zdaj ne bo prišel na vrsto, naj ne bo zato užaljen. Prav gotovo prihodnjic ne bomo pozabili nanj. In kakor doslej še vnaprej pridno dopisujte v naše glasilo. Pošiljajte nam novice, članke in fotografije iz vaše nasebine. Ne pozabite: vsaka tudi najdrobnejša vest iz življenja naših rojakov na tujem je dragocen prispevek, ki dopolnjuje nam vsem dragoceno skupno podobo zgodovine slovenskih izseljencev.

Še enkrat: mnogo sreče in uspehov v novem letu vsem naročnikom in prijateljem želi Slovenska izseljenska matica in

UREDNIŠTVO »RODNE GRUDE«

Jajce

Tomo Brejc

29. NOVEMBER

naš največji praznik

Prav gotovo imajo prav mnogi rojaki — posebno iz Amerike, ki trdijo, da se sedaj čas hitreje vrta kot nekoč. Tudi nam v domovini se zdi, da drvi čas z neverjetno naglico naprej, vedno ga nam primanjkuje, menda prav zato, ker se vsi zavedamo, da moramo še mnogo napraviti, preden bomo dosegli, da bo življenje lažje in boljše.

Tudi 29. november — naš največji državni praznik — je zopet tu. To je praznik, ki ga ogromna večina državljanov nove Jugoslavije nosi v svojih srcih kakor svetinjo. V domovini ni več potrebno, da o njem mnogo pišemo in govorimo, ljudske množice se same zavedajo dragocene zgodovinske vrednosti tega dne, ko je bila v Jajcu ustanovljena nova Jugoslavija in same se na praznovanje 29. novembra od leta do leta skrbneje pripravljajo.

Vendar 29. november ni samo dan splošnega praznovanja. Navadili smo se že, da ob tem zgodovinskem dnevu tudi kritično pregledamo, kaj smo v tem letu dosegli, kaj nas učijo izkušnje in kaj moramo napraviti v prihodnjem letu. Mirno lahko rečemo, da je tudi bilanca letošnjega leta bogata in plodna. V tem letu smo dosegli velike uspehe na področju zunanje politike, doma pa mnogo zgradili. Maršal Tito — oče nove Jugo-

slavije in njen prvi predsednik se ni izkazal samo kot sposoben vojskovodja, temveč tudi kot moder politik. Prav po njegovi zaslugi je ugled nove Jugoslavije v tem letu še zrastel in je, čeprav smo mala država, v mednarodnem merilu enak velesilam. Vodilni državniki na svetu se v vseh važnejših mednarodno-političnih vprašanjih posvetujejo s predsednikom naše republike. Letos so bili pri nas ministrski predsednik ZSSR Bulganin, prvi sekretar KP ZSSR Hruščev, ministrska predsednika Indije in Burme Nehru in U Nu, bivši francoski ministrski predsednik Pierre Mendes-France in ameriški zunanji minister g. John Foster Dulles. V prizadevanju za trajni mir, za plodno in mirno sožitje ter prijateljsko in ustvarjalno sodelovanje vseh narodov, po katerem hrepeni vse človeštvo, je Jugoslavija do sedaj in bo tudi v bodoče dala svoj častni delež.

Svetobno ozračje se je nekoliko pomirilo. Neposredne vojne nevarnosti ni, vendar še ni povsem odstranjena; zato bo naša domovina še nadalje krepila svojo obrambno moč in sposobnost. Še naprej se bomo trudili, da ohranimo popolno neodvisnost naše dežele. Taka Jugoslavija ni samo v našem, temveč v interesu večine narodov na svetu. Naši napori v pravcu popolne ohranitve neodvis-

nosti nove Jugoslavije bodo toliko lažji sedaj, ko nam s severa ne grozi več nobena nevarnost.

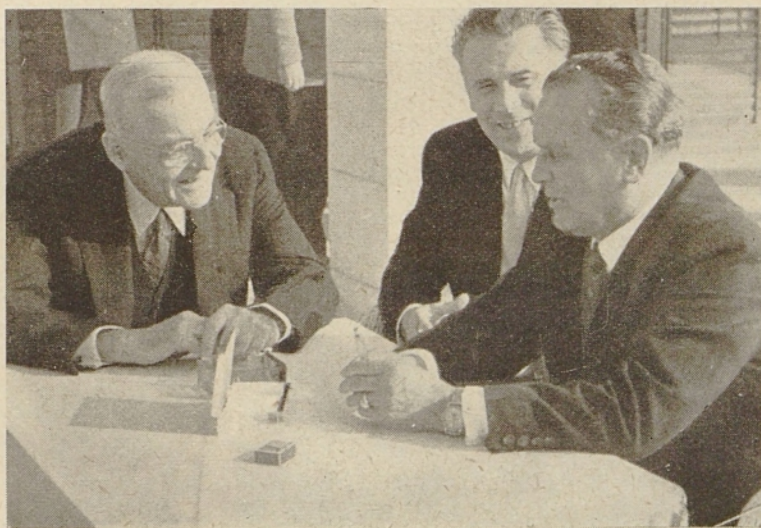
V notranjosti naše države, zlasti na gospodarskem področju, pa nam je to leto prineslo nepričakovano težavo. Cene na trgu so po malo naraščale vse leto in povzročile znižanje življenjske ravni naših delavcev in nameščencev. Tega dejstva se vlada FLRJ dobro zaveda in da bi preprečila nadaljnje dviganje cen, je pred kratkim sprejela primerne ukrepe, ki bodo pripomogli, da se cene stabilizirajo.

Prav gotovo bo rojake zanimalo, kaj pa je povzročilo dviganje cen pri nas? Do tega je prišlo predvsem zaradi velike gradbene dejavnosti, ki je v tem letu največja po osvoboditvi. Rojaki, ki so bili letos na obisku v starem kraju, so lahko sami videli, da n. pr. samo v Sloveniji hkrati gradimo tri velike in moderne ceste. Ljubljana—Zagreb, Ljubljana—Maribor, Ljubljana—Koper. Mor-da bo kdo rekel, da smo si naložili pretežko breme. Nič ne pomaga! Mi moramo zgraditi take ceste, kakršne imajo druge države že davno in zgraditi jih moramo čimprej, če hočemo z uspehom razvijati turistično dejavnost. V petletnem planu predvidene velike tovarne, hidro- in termocentrale so letos končane. V nobenem letu po osvoboditvi nismo odprli toliko novih šol, gradijo se novi zdravstveni domovi, ambulante itd. 35.000 delavcev smo letos samo v Sloveniji na novo

zaposlili. Čeprav plače pri nas niso velike in tudi ne morejo biti, ker morajo vsi državljanji mnogo žrtvovati, da bi v Jugoslaviji čimprej zgradili vsaj to, kar nam je nujno potrebno, pa je polna zaposlitev — brezposelnosti kratkomalo ni, pritisnila z velikimi vsotami denarja na trg in povzročila pomanjkanje nekaterih vrst blaga, zvišanje cen in pomanjkanje delovne sile na kmetih.

Letošnja gradbena dejavnost ima še eno posebnost: vse investicije so dolgoročnega značaja, njihov finančni in gospodarski učinek se bo pokazal šele čez pet, šest let, to pa pomeni, da se investirani denar ne bo vrnil že letos v obliki vrednosti novih proizvodov v državno blagajno, temveč mnogo pozneje. Da nam sedaj še to dejstvo ne bi povzročilo novih težav, bomo napravili kratek odmor. Prihodnje leto bomo gradbeno dejavnost nekoliko omejili, hkrati pa zvišali investicije v kmetijstvu. S tem bomo dosegli povečanje poljedelskih proizvodov, ustalitev cen in zagotovili zadostno število delovne sile v kmetijstvu.

Tako, dragi rojaki, sedaj smo vam zopet malo pojasnili naše uspehe pa tudi težave, prepričani, da jih razumete. Kljub težavam pa bomo veselo in svečano praznovali naš letošnji 29. november v srečni zavesti, da smo to leto zopet mnogo napravili za to, da bi čimprej dosegli boljše življenje vseh delovnih ljudi naše domovine.

Ameriški zunanji minister J. Foster Dulles na obisku pri predsedniku Jugoslavije maršalu Titu na Brionih

Delavsko gospodarjenje in državna ureditev v Jugoslaviji

Na podlagi temeljnega zakona o gospodarjenju z državnimi gospodarskimi podjetji po delavskih kolektivih in po predpisih o volitvah delavskih svetov in upravnih odborov podjetij so leta 1950 delavci v FLRJ v 8835 podjetjih izvolili 157.294 članov delavskih svetov. Od teh je bilo 119.135 (ali 76 %) delavcev, zaposlenih neposredno v sami proizvodnji. Ti delavski sveti so na svojih prvih zasedanjih, ki so bila tudi zelo svečana, izvolili svoje prve izvršne organe, to je upravne odbore podjetij. Vanje so izvolili 46.639 članov; od teh je bilo 41.965 delavcev iz proizvodnje (ali 90 %).

V Sloveniji so izvolili 28.720 članov delavskih svetov; od teh je bilo 22.959 (ali 80 %) delavcev iz proizvodnje. Delavski sveti so izvolili 9968 upravnih odborov, od katerih je bilo 7897 (ali 79 %) delavcev iz proizvodnje.

Te številke kažejo, da so to res delavski organi in organi delavskega gospodarjenja.

Njihove naloge so bile dokaj težke. Najprej so morali prevzeti gospodarjenje s podjetji. To ni bilo enostavno: direktorji so morali pripraviti na podlagi bilance točno in obsežno poročilo. Treba je bilo prikazati gospodarsko in finančno stanje podjetja, njegov razvoj, dosežene uspehe in težave. Poročila so delavski sveti kritično presneli in ocenjevali. Prevzem sam se je izvršil po vseh knjigovodstvenih, bančnih in drugih poslovnih dokumentih, po katerih je mogoče spoznati in ugotoviti gospodarsko stanje in probleme podjetja. Ti prevzemi so bili edinstveni dogodki: po družbeni in politični strani bi jih lahko označili za polaganje računa tistim, ki delajo in ki so končno dobili še pravico, da tudi gospodarijo. To je bilo polaganje računov delavcu-proizvajalcu in gospodarju! Zato so bili ti prevzemi poslovni in svečani dogodki, na katere spominjajo v marsikateri tovarni vzdane spominske plošče.

Temu prevzemu je sledilo resno, odgovorno delo: sistem delavskega gospodarjenja je bilo treba uveljaviti v praksi in ga razviti. Koliko je bilo ovir in težav na tej v zgodovini delavskih gibanj povsem novi poti! Obvladati je bilo treba začetniške napake, lastno neizkušnost, ki je izvirala iz pomanjkljivega znanja deloma iz preostale mentalitete nekdanjega meznega delavca. Treba se je bilo vživeti v nov položaj, toda

še prej je bilo treba ta položaj spoznati. Značilna za prva leta delavskega gospodarjenja so številna predavanja, tečaji, seminarji, kjer so se delavci seznanjali z osnovami dobrega gospodarjenja, osnovami gospodarske politike, kjer so proučevali svoje nove pravice in dolžnosti, ki jih je prineslo delavcem delavsko gospodarjenje. Najboljša šola je seveda bila trda praksa. Ta pa je vedno bolj razkrivala, da postaja sistem delavskega gospodarjenja osnova našega družbenega življenja, ki zahteva temeljite spremembe v sami organizaciji države.

Delavsko gospodarjenje namreč ni zgolj vodenje tovarne, temveč je zlasti tudi — delavčeva pravica do gospodarjenja s plodovi svojega dela, je odločanje o uporabi sredstev, ki jih ustvarjajo delavci-proizvajalci.

V prvem obdobju je bila pravica gospodariti s splošnim ljudskim premoženjem zaupana državnemu aparatu z nalogo, da organizira, izkoristi in razvije gospodarske moči države, da se krepí materialna osnova za napredek. Temu primerna je bila državna ureditev s precej številnimi ministristvi za posamezne gospodarske panoge in direktijami, po katerih so ministristva gospodarila s podjetji. Zato so se ta tudi imenovala — državna gospodarska podjetja. Delavsko gospodarjenje kot sistem in kot pravica bi se v takem sistemu državnega gospodarjenja ne moglo uveljaviti. V letih 1952 in 1953 je bil ta sistem odpravljen, ker se je preživel. Izvršena je bila temeljita reorganizacija državnega aparata.

Vlade in ministristva z direktijami so bile ukinjene; državna uprava je postala nadzorni, strokovni in upravni aparat, ki ima pravico in dolžnost skrbeti za zakonitost v gospodarjenju, nima pa več pravice — gospodariti. Predstaviški organi oblasti so postali središče državnega in političnega življenja tako, da lahko označimo našo državo za — skupščinsko vladavino.

Tudi pri ureditvi oblastnih organov je bilo treba upoštevati delavsko gospodarjenje. O temeljni razdelitvi narodnega dohodka najprej odloča Zvezna ljudska skupščina. S tem so podani temelji, po katerih odločajo o nadaljnji porazdelitvi in uporabi ljudske skupščine ljudskih republik in ljudski odbori. Delavsko gospodarjenje presega okvir podjetja, ker je pravica do gospodarjenja, pravica do odločanja o uporabi ustvarjenih sredstev povsod, kjer se o tej uporabi odloča. Uresničevanje te pravice ni torej imelo za posledico samo to, da so gospodarska podjetja prenehala biti — državna podjetja, da se je spremenila vloga državne uprave, ampak je odločilno vplivalo tudi na organizacijo oblasti. Postalo je izhodišče za okrepitev

Jugoslovanski rojaki v Buenos Airesu na proslavi 29. novembra — praznika ustanovitve nove Jugoslavije

in za novo ureditev predstavniških teles, to je ljudskih skupščin in ljudskih odborov, torej organov, ki odločajo o uporabi narodnega dohodka.

Prej so bili vsi ti organi splošna politična predstavniška telesa. Z delavskim gospodarjenjem pa je naša demokracija prerastla v — socialistično, to je dejansko demokracijo. Ta preobrazba se kaže tudi v obliki in vsebini predstavniških teles naše oblasti. Zvezna ljudska skupščina, republiške ljudske skupščine in okrajni ljudski odbori združujejo sedaj v sebi splošno politično predstavništvo (Zvezni odbor, republiški zbori, okrajni zbori) in novo predstavniško telo delavcev-proizvajalcev, to so zbori proizvajalcev.

Zvezni zbor, republiški zbori, okrajni zbori so splošna predstavniška telesa: poslance in odbornike vanje volijo vsi državljani in vanje je lahko izvoljen vsak državljan, ki ima volilno pravico.

Zbori proizvajalcev pa so predstavniška telesa samih proizvajalcev. Sestavljajo jih ljudski poslanci in odborniki, ki jih izvolijo samo proizvajalci, zaposleni v industriji, rudarstvu, gradbeništvu, prometu, trgovini in gostinstvu ter kmetijstvu in obrtništvu: samo delavci in uslužbenci gospodarskih podjetij, člani kmetijskih zadrug ter obrtniki in obrtni delavci jih volijo in samo ti so lahko izvoljeni. Toda zbori proizvajalcev niso predstavništva posameznih proizvajalcev, niso stanovska zastopstva posameznih gospodarskih panog ali gospodarskih organizacij. Lahko bi jih označili za predstavništva okrajne, republiške, jugoslovanske gospodarske skupnosti delavcev-proizvajalcev. Zbori proizvajalcev niso samo eden od obeh domov oblastnega organa, temveč so tudi najvišji organi delavskega gospodarjenja, so vrh samouprave proizvajalcev v okraju, republiki, zvezi. Ti omogočajo, da delavci-proizvajalci po svojih predstavniških skupaj s predstavniki vseh državljanov odločajo o uporabi narodnega dohodka, torej sredstev, ki jih proizvajalci s svojim delom ustvarjajo.

Delavsko gospodarjenje potemtakem ni samo značilno za organizacijo in način vodstva gospodarskih podjetij, temveč je eno izmed osnov obstoječe družbene in politične ureditve, saj najbolj neposredno izraža in zagotavlja vlogo in položaj delavca v socialistični državi.

Volitve dne 22. novembra 1953 nove Zvezne ljudske skupščine in republiških ljudskih skupščin so zato tudi nadaljnji korak v razvoju sistema delavskega gospodarjenja, v uresničevanju pravice proizvajalcev, da vodijo tovarne in da soodločajo o uporabi plodov svojega dela. S temi volitvami so si namreč delavci, obrtniki, kmetje—člani kmetijskih zadrug izvolili svoje zbere proizvajalcev v Zvezni ljudski skupščini in v republiških ljudskih skupščinah; zbere proizvajalcev v okrajnih ljudskih odborih so si prvič izvolili že leta 1952. Načela nove državne ureditve na osnovi razširjajočega se delavskega gospodarjenja so se s temi volitvami začela izvajati v praksi. Razširilo pa se je tudi omrežje organov delavskega gospodarjenja in povečalo število delavcev v teh organih.

V letu 1954 je bilo v FLRJ izvoljenih 201 tisoč 296 članov delavskih svetov in 54.462 članov upravnih odborov. Zbor proizvajalcev

Zvezne ljudske skupščine šteje 202 ljudska poslance; zbori proizvajalcev republiških ljudskih skupščin štejejo 504 poslance. V zborih proizvajalcev okrajnih ljudskih odborov je bilo 9981 odbornikov. Skupaj je bilo torej v vseh organih delavskega gospodarjenja — 266.445 poslancev in odbornikov iz tovarn, rudnikov, polj in gozdov. V Sloveniji je bilo v teh organih skupaj 41.898 poslancev in odbornikov iz vseh panog gospodarstva.

»Deklaracija o pravicah človeka in državljana« iz l. 1789 je značilna za zmagovito buržoazno demokratično revolucijo in politično demokracijo. Znana Leninova »Deklaracija pravic delovnega in izkoriščenega ljudstva« iz januarja 1918 je že napoved zmagovitega socializma. Samoupravne pravice proizvajalcev v gospodarstvu, kot jih zagotavlja sistem delavskega gospodarjenja od podjetij do Zvezne ljudske skupščine, in samoupravne pravice državljanov v občini in okraju, ki so z drugimi pravicami in svobodščinami človeka in državljana zapisane in zagotovljene v naših ustavnih zakonih, pa so odraz politične in socialne zmage delovnega človeka. So edinstven dokument tistega resničnega, to je socialističnega demokratizma in humanizma, ki je plod osvobodilne borbe in silnih naporov delovnih ljudi, iz katerih so zrasi in rastejo temelji, ki so izvor in pogoj takih osebnih pravic, ki jih nudi državljanom socialistična demokratična država.

Res so tudi v drugih državah razni tovarniški delavski odbori in oblika, ki omogočajo delavcem nekaj sodelovanja. Toda vse te oblike so omejene zgolj na podjetje in so brez vsakega vpliva na državno in družbeno ureditev, prav tako pa so omejene njihove pravice le na določena, predvsem socialna področja. Delavski sveti, upravni odbori v podjetjih in zbori proizvajalcev v organih oblasti pa so oblike, ki zagotavljajo vsem, ki delajo, da o svojem delu tudi odločajo, kar odpira vsakomur vse možnosti brez bojnosti pred kakršnimkoli izkoriščanjem, sprosti in uveljavi svoje delovne sposobnosti, svojo ustvarjalno voljo in prizadevanje.

Tudi letos so na Praznik mrtvih naše misli poromale k tistim, ki so bili in jih ni več. Na sliki grob Etbina Kristana na ljubljanskih Zalah in na njem cvetje Slovenske izseljenske matice. Zraven je še narava prispevala svoje: dan pred Praznikom mrtvih je pokrll grobove — prvi sneg

ZA LAS SEM UŠEL SMRTI

Tik ob nemško-sarski meji pri Merlebachu se na majhni vzpetini mogočno dviga za takratne čase zelo moderni šaht Remaux (Remo). Tu se je pred dobrimi tridesetimi leti zgodila strašna nesreča, ki bo trajno ostala v spominu naših rudarjev.

25. marca leta 1925 smo stali rudarji iz tretjega in četrtega revirja pri tem šahtu, ki je bil takrat še nov, in čakali, da se popeljemo v rov na delo. Nikomur ni prišlo niti na kraj pameti, da bo ta vožnja tako usodna. »Korbi« ali koši, s katerimi smo se prevazali, so bili zelo veliki in na dve etaži. V vsaki je bilo prostora za 4 vozičke ali pa za 40 ljudi in se je torej vsakokrat lahko peljalo 80 ljudi.

Med tistimi, ki so se peljali s prvim košem, sem bil tudi jaz. Vožnja v globino je bila prijetna, ker je stroje na tem šahtu poganjala elektrika, dočim so takrat na vseh drugih šahtih delali še na paro. Tako smo srečno prispeli do našega odseka, ki je bil v globini 267 metrov, in se razšli po rovih na delo.

Po končanem šihu pa se je seveda vsakemu mudilo na beli dan. Jaz sem se po naključju nekoliko zakasnil in me je pošteno skrbelo, če se bom lahko še s prvo skupino dvignil na površje. Res sem zakasnil.

Ko sem prihitel do šahta, so pravkar spuстили mrežo pri vratih. Gornja etaža je bila polna. Brž skočim po stopnicah navzdol, do spodnje etaže dvigala. Še so vstopali. Pa sem spet imel smolo in kakor sem kmalu spoznal — srečo. Prav ko bi imel priti na vrsto, je zamahnil »štajger« Grün z roko v znamenje, da je dvigalo polno, prijel je svojega osemnajstletnega sina za ramo in ga porinil v dvigalo. Siromak pri tem seveda ni slutil, da je s tem

svojega sina pahnil v smrt, meni pa je ohranil življenje.

Gledal sem, kako se je začelo dvigalo premikati, toda ne navzgor, temveč navzdol. Sprva sem mislil, da najbrž strojevodja ni pravilno razumel signala. Počasi se dvigalo niža, že v naslednjem trenutku švignejo mimo nas lučice rudarjev, ki so bili v zgornji etaži in z vedno večjo brzino dvigalo pada, pada...

Zaslišal sem krik ljudi, ki so v smrtni grozi zaslutili, kaj jih čaka. Nato je začelo nad nami grmeti. Žična vrv, ki je držala dvigalo, se je pri stroju zgoraj iztrgala ter padala in bila kot kača po šahtovih stenah.

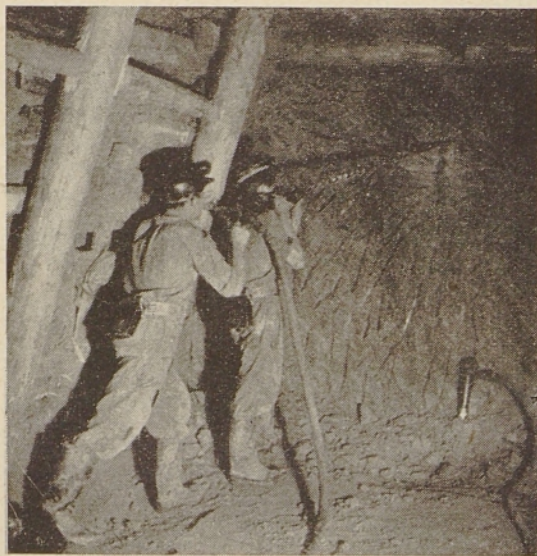
Vse je bežalo, tudi jaz. Po podzemeljskih rovih smo tekli do sosednjega šahta, kjer so nas kmalu potegnili na dan. Kar takšen, ves zamazan in s svetilko v roki sem se vrnil domov. Tam o nesreči še niso ničesar vedeli. Žena se je začudila, da sem se takšen vrnil. Mene je nesreča tako pretresla, da nisem mogel govoriti. Le tale stavek se je jecljajoč iztrgal iz mene: »Jaz sem še tukaj, ampak na šahtu ne bodo našli drugega kot kri in polomljene kosti.«

Nato sem se s klecajočimi koleno podal v hrib do šahta.

Reševalna kolona je že delala, toda do ponesrečencev je bilo težko priti, kajti razbito dvigalo je ležalo prav na dnu šahta. Ko se je začelo pogrezati pod 267 metrov, je z vedno večjo brzino pri 335 metrih treščilo na oder iz mogočnih tramov, ki jih je prebilo kakor tanke deščice ter nato padalo še nadaljnjih 40 metrov. Že pri 335 metrih je bila spodnja etaža dvigala popolnoma zmečkana in so bili vsi rudarji v njej mrtvi. V zgornji etaži nesreča ne bi bila tako velika, toda ker se je žična vrv iztrgala prav na svojem zgornjem koncu, je s svojo velikansko težo več sto ton padla po zgornji etaži, kjer je bilo tudi precej smrtnih žrtev, večina pa je bila težko poškodovanih. Mrtvih je bilo 54, nekaj jih je umrlo nekaj kasneje na posledicah težkih poškodb, nekateri pa po večletnem trpljenju. Danes po 30 letih živi še 14 moških, ki so bili žrtve te katastrofe.

Pogreba žrtev se je udeležilo nad 40 tisoč ljudi. Pokopani so bili večinoma v Merlebachu, med temi je tudi Slovenec Bračič. Več jih je bilo pokopanih tudi v Freyningu ter v drugih okoliških krajih, kamor so bili pristojni.

Letos je minilo trideset let od tistega groznega dne. Ob spominski obletnici 25. marca se je zbralo vseh 14, ki so od ponesrečencev danes še živi. Vsak ima še vidne sledove težkih poškodb. Ko sem jih videl, mi je pred očmi ponovno v vsej grozoti oživel strašna nesreča, kjer je samo za droben las manjkalo, da tudi sam nisem bil med onimi štiridesetimi, ki so bili stisnjeni v spodnji etaži dvigala in med katerimi je namesto mene našel prezgodnjo smrt sin mojega »štajgarja«.

Globoko pod zemljo, daleč, daleč od domovine, si slovenski rudar koplje svoj kruh

Velik uspeh narodnega dneva SNPJ v Detroitu

Ob Delavskem dnevu, ki je v Ameriki vsako leto na prvi ponedeljek v septembru, proslavljajo ameriški Slovenci tudi tako imenovani Narodni dan SNPJ. Letos so bile proslave v Detroitu in so trajale od 2. do 5. septembra. Glasilo SNPJ Prosveta, ki poroča o tem dnevu, izjavlja, da je imel dan velik uspeh. Avtomobili in avtobusi z rojaki so prihajali pred detroit-ski Slovenski narodni dom, kjer so bile glavne prireditve, iz vseh krajev Amerike in dan je kljub vsemu minul brez vsake nesreče.

Prireditve so bile številne. Tako je bila zelo važna konferenca direktorice (voditeljice) mladinskih krožkov SNPJ, ki so zbirališče za nov naraščaj SNPJ. Pod vodstvom direktorja mladinskega oddelka SNPJ Mihaela Vrhovnika so se voditeljice pogovorile o perečih vprašanjih mladinskih krožkov kakor tudi o načinu dela, ki je v njih najbolj uspešen. Ti mladinski krožki so organizirali tudi posebno razstavo ročnih del članov in članic mladinskega oddelka SNPJ. Razstava je bila lepo urejena, imela pa ni takega obiska kakor bi ga zaslužila. Otroci, katerih dela so bila razstavljena, so bili zelo veseli vsake pozornosti do njihovih izdelkov.

Zelo koristna je bila tudi večerja dopisnikov (Scribe's Supper) listov SNPJ, zlasti Pro-

svete in pa mladinske revije The Voice of Youth. Na tej večerji se dopisniki iz vseh krajev ZDA med seboj spoznavajo in se obenem pogovarjajo z uredniki o načinu pisanja in nalogah dopisništva. Prvi tak sestanek je bil lani ob Narodnem dnevu SNPJ v Milwaukeeju, drugi letos, odslej pa bo to redni del sporeda ob Narodnem dnevu SNPJ.

Od petka do nedelje (2. do 4. septembra) so bile v Detroitu vse mogoče športne prireditve, tekme in turnirji, ki jih je organiziral atletski odbor pri glavnem odboru SNPJ. Udeležila se jih je predvsem v Ameriki rojena slovenska mladina, hčerke in sinovi rojakov iz države Michigan in sosednjih držav, prišli so pa tudi tekmovalci iz Kalifornije. Tudi odrasli niso počivali: kegljanje in balinanje sta bila tudi v polni aktivnosti.

V parku Green Glen je bil organiziran velik piknik. Tu so se znašli stari rojaki iz vse Amerike in si morda po dolgih letih spet segli v roke. V ponedeljek, 5. septembra pa je bila slavnostna konferenca, na kateri so govorili poleg zastopnikov domačih društev tudi glavni voditelji SNPJ kakor glavni predsednik Joseph L. Culker, glavni tajnik Fred A. Vider, Mihael Vrhovnik in drugi.

Cv. A. K.

V Tucquegneuxu imajo novo društvo

Naši rojaki v Tucquegneuxu pri Aumetzu v Franciji so pred kratkim ustanovili novo društvo, sekcijo Bratstva in jedinstvi. Tajnik je mladi rojak Tone Fajfar, ki se je vztrajno ločil dela v novem društvu. Slovenska izseljenska matica prisrčno pozdravlja novo društvo in želi rojakom mnogo uspeha v njihovem bodočem društvenem delu.

V začetku oktobra sta društvo obiskala podpredsednica Slovenske izseljenske matice Zima Vrščajeva in slovenski konzul v Strassbourgu Hinko Lotrič. Rojaki so se zbrali v lepem številu v domači gostilni in se marsikaj koristnega pomenili. Sklenili so, da bodo ustanovili knjižnico slovenskih knjig, iz katere bodo posojali knjige rojakom na dom. Zima Vrščajeva je obljubila, da jim bo Slovenska izseljenska matica za osnovo njihove knjižnice poslala nekaj lepih knjig v dar. Nadalje so na tem sestanku sklenili, da bodo začeli s poukom slovenskega jezika za najmlajšo generacijo, čim bodo prešli iz stare domovine potrebnih učbenike. Pomenili so se še o organizaciji filmskih predstav, ki jih bodo gledali s pomočjo projektorja, ki ga je rojakom poslala Slovenska izseljenska matica. Nazadnje so govorili o zidavi društvenega doma, za katerega bodo začeli zbirati sredstva.

Zima Vrščajeva in Hinko Lotrič sta v začetku oktobra obiskala tudi vsa tri slovenska društva v Merlebachu. Na skupnem sestanku, ki so se ga udeležili zastopniki društev Save, Triglava in Slavčka, je bilo sklenjeno, da se ustanovi kulturno prosvetni odbor, v katerem

naj bi bili zastopani predstavniki vseh treh društev. Ta odbor bi imel dosti dela. Organiziral bi kinopredstave filmov, poslanih iz Jugoslavije, dalje bi skrbel za organizacijo predstav raznih kulturnih skupin, ki bi prišle iz rojstne domovine, za pouk materinščine, za skupne gledališke nastope in podobno. Prisotni so predlagali člane tega bodočega kulturno prosvetnega odbora. Sklenjeno je bilo, da se bo vodstvo tega odbora vsako leto menjalo ter da bodo vsa tri društva popolnoma enakopravna.

Slovenska izseljenska matica toplo pozdravlja ustanovitev takega odbora, saj bi bilo slovanje v vseh kulturno prosvetnih vprašanjih mnogo bolj enostavno, kakor je bilo doslej.

Letos nas je obiskala zavedna in marljiva Progressivna Slovenka iz Euclida rojakinja Josephine Petričeva, članica direktorija Slovenskega narodnega doma v Euclidu. Na sliki: rojakinja Petričeva (v sredi) s podpredsednico Slov. izseljenske matice Zimo Vrščaj-Holyjevo (desno) in predsednico Zveze slovenskih ženskih društev Angelco Ocepko (levo)

Novo mesto iz letala

Peter Romanič

Dolenjska ob deseti obletnici osvoboditve

Ni nobeno naključje, da je ravno na Dolenjskem, zlasti na Kočevskem in v Beli krajini narodnoosvobodilno gibanje dobilo takoj v začetku toliko pristašev in postalo najbolj množično. To je bila naravna posledica odnosov avstrijskega in vseh predvojnih jugoslovanskih režimov do teh krajev. Ti predeli so razmeroma največ mlade delovne sile izvažali v tuje dežele, ker doma ni bilo dovolj kruha za vse. Kruha pa ni bilo zato, ker vladajoči režimi niso imeli interesa, da bi dvigali gospodarstvo in dajali zaposlitev presežku delovne sile.

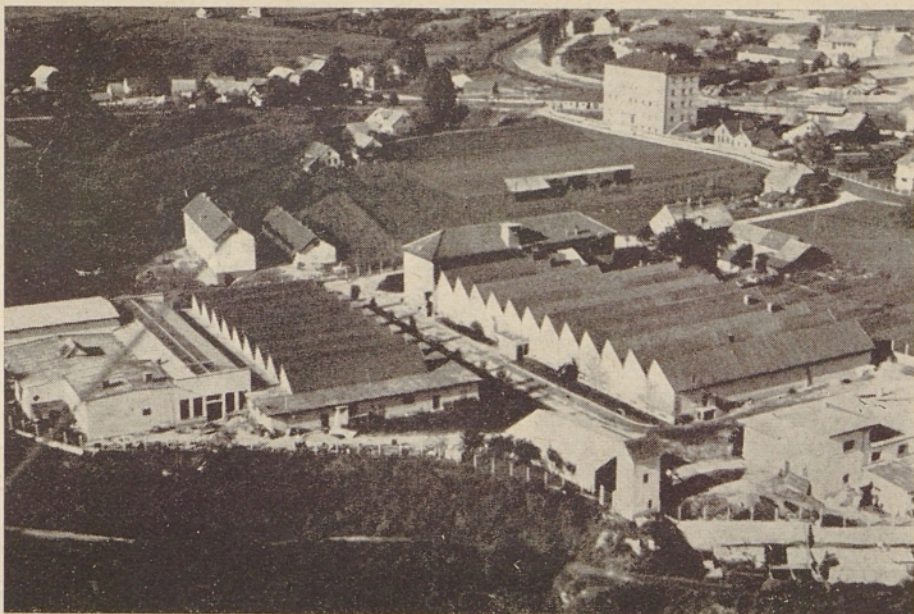
Visok je bil davek, ki ga je dal ta del Dolenjske za narodno osvoboditev. Povprečno nad 10 odstotkov prebivalcev kočevskega, črnomaljskega in novomeškega okraja je dalo življenje za to veliko stvar. Na tisoče domov je bilo požganih, prav tako so bile uničene skoraj vse šole in druge javne zgradbe. V kočevskem in črnomaljskem okraju niti en most ni ostal cel, prav tako ne v novomeškem okraju. Proge so bile uničene, enako kot postaje, ceste pa prekopane. Ni mogoče ugotoviti, koliko je bilo uničene živine, gotovo nad 60 odstotkov in več. Mnogo domačinov je med vojno dobilo posledice, ki ne bodo nikdar odpravljene. Kako je Dolenjska, zlasti pa Bela krajina takrat prehranila toliko vojsko in številne begunce, to bo ostala zagonetka kot pravi čudež tega časa. Dolenjci so žrtvovali več kot so imeli, ker so vedeli, za kaj žrtvujejo. Danes so ponosni na te žrtve.

TAM, KJER JE VČASIH STALA VAS Z LESENIMI,
S SLAMO KRITIMI HIŠICAMI

Deset let je razmeroma kratka doba, vendar se je v teh zadnjih od vojne sem tudi na Dolenjskem marsikaj spremenilo. Gospodarske rane minule vojne so v glavnem ozdravljene. Zunanjih sledov vojne ni več. Morda se samo tu in tam še vidijo v manj obljudenih predelih ostanki pogorišč. Tam, kjer je včasih stala vas z lesenimi in s slamo pokritimi hišami in kot linica majhnimi okni, so danes velike svetle hiše, vse pokrite z opeko. Stare petrolejke izginjajo iz poslednjih hribovskih vasi, nadomešča jih elektrika, ki marsikje že tudi poganja stroje. Po vojni je bilo v tem predelu elektrificirano nad 60 odstotkov naselij, še kako leto in elektrifikacija bo zaključena.

Pa ne samo obnova in elektrifikacija. Tudi novih zgradb in objektov je po vojni zraslo na tem koncu Dolenjske na desetine. Industrija je bila pred vojno skoraj neznana na Dolenjskem, danes pa je to že pomembna gospodarska dejavnost, ki naglo spreminja lice Dolenjske. Na primer v Beli krajini pred vojno niso imeli razen rudnika in manjše železolarne niti enega industrijskega obrata. Danes imajo tovarno sadnih sokov Belsad, tovarno učil, veliko železolarno, ki jo ravnokar povečujejo, prav tako razširjajo tovarno pletenin Belokrajinko, ki jo bodo premestili v Metliko. Samo gradbeno podjetje v Črnomlju zaposluje nad 500 delavcev.

Tekstilna
tovarna
Novoteks
v Novem mestu

PREJ SO SLI BELOKRANJCI PO VSEM SVETU
ZA ZASLUZKOM, DANES PA PRIHAJAJO K NJIM
DELAVCI IZ DRUGIH KRAJEV

Za primer naj navedemo, da dela pri prej navedenem gradbenem podjetju do 75 odstotkov delavcev iz drugih republik.

Podobno kot v Beli krajini tudi na Kočevskem in v novomeškem okraju ni bilo pred vojno pomembnejše industrije, in še to, kar je bilo, je bilo med vojno uničeno. Kočevska se naglo industrializira, obenem pa se tam razvijajo največji kmetijski obrati. V Novem mestu je bila po vojni zgrajena velika moderna tekstilna tovarna, zraven tega pa več manjših obratov. Nova nahajališča raznih rud, ki jih zadnje čase odkrivajo, kot so kremenčev pesek, boksitna in železna ruda, dalje svinčeno cinkova ruda, premog in druge nekovinske rudnine, so najboljše jamstvo, da se bo industrija na tem sektorju še zelo razvila. Že v teh letih po vojni se je struktura prebivalstva znatno spremenila, še bolj pa se bo v prihodnjih letih.

IN OBNOVLJENA DOLENJSKA MESTA

Pri povojnih uspehih ne smemo prezreti obnove mest. Kočevje je bilo po vojni en sam kup ruševin, saj je doživelo več hudih napadov in bombardiranj. Danes je Kočevje prav gotovo najlepše mestece v Sloveniji. Kjer je stal nekoč mogočni Auerspergov grad, je danes lep park, sredi njega pa veličasten spomenik vsem žrtvam kočevskega okraja v NOB. Ne daleč stran je nov modern hotel s 40 sobami, na drugi strani pa velika kavarna, v neposredni bližini pa še kopališče in športni stadion. Vse to je poleg drugega zrastle po vojni. Tudi Novo mesto je veliko trpelo med vojno in bilo zelo porušeno. Danes je to v resnici Novo mesto s tlakovano cesto in urejenimi parki, nasadi in drugim. Tako kot Novo mesto imata tudi Kočevje in Črnomelj tlakovani cesti skozi mesto. Ribnica in Metlika pa se pripravljata na tlakovanje.

Skratka. Dolenjci so praznovali deseto obletnico osvoboditve v znamenju velikih delovnih zmag, o katerih bomo še pisali.

Dr. JOSIP GORIČAR je umrl

Dne 29. novembra je v ljubljanski bolnišnici podlegel operaciji dr. Josip Goričar. Po rodu Slovenec je kot diplomat za časa avstro-ogrške monarhije služboval kot konzul v Parizu, Konstanci, Bukarešti in v Jašiju v Romuniji, dalje v Odesi v Rusiji, v Beogradu, Nišu, v Berlinu v Nemčiji ter v Denverju, Pittsburgu in v San Franciscu v Združenih državah Amerike. Prepotoval je mnogo držav, in sicer Avstrijo, Madžarsko, Nemčijo, Češkoslovaško, Francijo, Italijo, Anglijo, Bolgarsko, Romunijo, Jugoslavijo, Turčijo, Sirijo, Irak, Iran, Kanado. Bil je na Havajih, na Japonski, v Koreji, v Severni Kitajski, Mandžuriji, v pokrajini Pri-Amur (Rusija-Sibirija), ruski central-

ni Aziji, Kavkazu, po evropski Rusiji, na Poljskem in v Združenih državah. Govoril je tekoče angleško, francosko, nemško, italijansko, rusko, češko, slovaško, poljsko, bolgarsko, slovensko in srbohrvatsko ter nekoliko romunsko in špansko. Bil je tudi pooblaščen zastopnik nekaterih največjih gospodarskih družb v Ameriki, mnogo je pisal ter je bil izvedenec za slovanske zadeve (za področje slovanskih držav), skratka pokojni je bil učenjak, katerega izkušnje v svetovnih zadevah so bile neizčrpne, in zvesti sin svoje dežele, za katero se je povsod z vso vnemo zavzemal. Slava njegovemu spominu!

Ob 25-letnici velikega izleta SNPJ v domovino

Ko je obiskal leta 1927 zastopnik slovenskih delavskih zadrugarjev Anton Kristan slovenske izseljence v Ameriki, je bila v Chicagu pri Slovenski narodni podporni jednoti sprožena misel v organizaciji izletov naprednih ameriških rojakov v domovino pod vodstvom največje slovenske izseljenske organizacije SNPJ. Kmalu je bil v Chicagu pri SNPJ ustanovljen poseben Izletni urad SNPJ, v Ljubljani pa so na jesen 1929 socialistične delavske organizacije ustanovile posebno društvo Izseljenska liga, katere naloga je bila sodelovati z našimi rojaki v izseljenstvu, zlasti še v Združenih državah ter vzpostaviti čim ožje stike med naprednimi izseljenci in socialističnim delavstvom v domovini.

Po daljših pripravah je bil leta 1930 — torej pred 25 leti — organiziran prvi veliki izlet rojakov v domovino. Rojaki so prispeli v treh skupinah. 4. junija 1930 je prispela pod vodstvom rojaka Johna Olipa v Ljubljano prva skupina 89 izletnikov, 12. julija druga skupina 47 izletnikov pod vodstvom Franka Alesha, 17. julija pa tretja skupina 60 izletnikov pod vodstvom Jacoba Zupančiča, prav na dan smrti enega od organizatorjev izleta Antona Kristana. Vsi ti trije voditelji skupin so bili člani Izletniškega urada SNPJ. Vse skupine so bile svečano sprejete, tako na Jesenicah od zastopnikov tamkajšnjega razredno zavednega delavstva kakor tudi v Ljubljani.

Za obvestilo izletnikom je izdala Izseljenska liga v Ljubljani dve brošuri, in sicer »Vodnik po Ljubljani za ameriške rojake« in pa »Vodnik za izletnike SNPJ po Dalmaciji, Sarajevu, Beogradu in Zagrebu«. V »Vodniku po Ljubljani« beremo naslednji pozdrav našim rojakom:

»Pozdravljen iskreno, rojak!

Ti, ki te je rodila ta zemlja in si moral oditi v tujino ter onstran oceana riješ pod zemljo in dvigaš zaklade.

Ti, ki si odšel z naše grude ter orješ polja in tolčeš tujo grudo, da si jo z znojem napravil za svojo.

Ti, ki si bil morda rojen v tujini, a iz naše krvi, in ki stopaš sedaj prvič na zemljo svojih očetov in dedov.

Ti, ki si v tujini hrepenel po naši zemlji, naših ljudeh, naši besedi, naši pesmi, našem soncu.

Vi vsi, ki ste po dolgih letih spet stopili na domačo zemljo, skromno, a lepo in tako domačo —

pozdravljeni iz srca!

Naj Vam bo to svidenje veselo svidenje, naj Vam okrepi spomin na domačijo, ko boste spet rili v tujini pod zemljo in orali grudo, ki ste jo z znojem napravili za svojo novo domovino.

Pozdravljeni!«

Prebivalstvo Slovenije je izletnike sprejelo z dobrodoščico razen katoliškega dnevnika Slovenca, ki je 1. junija 1930 objavil poseben članek »Amerikanci prihajajo« in je v njem posebej opozarjal vse svoje bralce in somišljenike, da prireja izlet izseljencev SNPJ, ki »ni katoliška, temveč izrazito protikatoliška« organizacija. Slovenski delavski listi so ta napad temeljito obsodili.

V Ljubljani je ves čas bivanja izletnikov v domovini poleg Izseljenske lige deloval še poseben Izletni urad SNPJ, ki je objavljaval v delavskih listih svoja stalna in redna obvestila rojakom v domovini.

Za rojake je bilo prirejenih več izletov, tako na Gorenjsko, 24. julija v Maribor in Rogaško Slatino in pa osemdnevni izlet po Jugoslaviji, ki je bil od 28. julija do 4. avgusta 1930.

27. julija pa je bil v Ljubljani prirejen poseben *ameriški dan*. Dopoldne so bili sprejemi rojakov, popoldne je bila v hotelu Tivoli zabava s koncertom in plesom, zvečer pa po navadi ameriških rojakov banket (za ceno 1 dolarja, t. j. 56 din za osebo). S koncertom je sodelovala godba delavskega železničarskega glasbenega društva »Zarja«.

Banket ob ameriškem dnevu je odprl v imenu Izletnega urada SNPJ John Olip. Za stoloravnateljja je bil imenovan delavski veteran dr. Henrik Tuma. Izrečenih je bilo več pozdravov v imenu delavskih organizacij. Za Strokovno komisijo Slovenije je pozdravljaval Ivan Vuk, za delavske kulturne organizacije in »Svobodo« Ciril Stukelj, za združne organizacije France Koblar, za Izseljensko ligo Boris Kristan, za proletarske pisatelje Tone Seliškar, za delavske veterane pa Nace Mihevc. Govorila je tudi poslanka avstrijskega parlamenta Emmy Fraundlichova, ki je bila slučajno na obisku pri delavskih zadrugah v Sloveniji, za SNPJ Frank Alesh itd. Dan je prav lepo uspel in navezanih je bilo mnogo novih stikov med zastopniki slovenskih delavskih organizacij in ameriškimi naprednimi rojaki.

Sklenjeno je bilo, da bo takih izletov še več. Vendar do tega v takem obsegu ni več prišlo, kajti kmalu je nastala v Združenih državah ona znana kriza, ki je za vrsto let zavrla možnost za prirejanje izletov v domovino. Načrtno so bili obiski v domovino obnovljeni šele po osvoboditvi, ko je pričela pred nekaj leti s svojim delom Slovenska izseljenska matica, ki vodi zdaj vse akcije za izlete. Dasi so sedanji izleti vsaj v domovini organizirani pod drugimi okoliščinami kakor je bil prvi izlet SNPJ, je vendar prav, da se spomnimo tudi na ta izlet, ki je predstavljal prvi organizirani izlet naprednih ameriških rojakov v domovino ob sodelovanju slovenskega socialističnega delavstva. Prej so take izlete, zlasti iz Francije in Westfalije, prirejale razne meščanske organizacije.

Otroški pevski zbor pod vodstvom Jakoba Krebla se uspešno uveljavlja

Slovenski mešani pevski zbor v Villa Devoto pod vodstvom Cirila Jekšeta

DESET LET SLOVENSKE PESMI V ARGENTINI

Letos je preteklo 50 let, kar je bila slovenska pesem v Argentini prvič javno zapeta na koncertu. Bilo je to na mednarodni prireditvi, na kateri je zbor tedanjega društva »Ljudski oder« nastopil s pesmijo »Iz stolpa sem mi zvon doni« in pa še z nekaterimi drugimi pesmimi. Zbor je vodil pevovodja Ciril Jekše. Od tedaj dalje je slovenska pesem v Argentini živa. Ustanovljenih je bilo več novih pevskih društev in vrsta pevovodij je učila in gojila slovensko zborovsko petje, ki je olepšalo marsikatero uro v nelahkem življenju naših izseljencev. Najbolj delavni in uspešni so bili naslednji slovenski

pevovodje: Jakob Krebelj, pok. Franc Trebše, pok. Franc Cibič, Samec in Merkuza, Rajko Rajer, Viktor Saksida, pok. Vinko Lazarič, Ubald Vrabec, Rudolf Kubik, Ciril Kren, Ciril Jekše in Rudolf Leban, v Cordobi pa Ciril Kovačič in Karlo Gregorič. Vsi ti pevovodje, ki so s svojim trudom in požrtvovalnostjo pripomogli, da slovenska pesem v tujini ni zamrla, temveč je dosegla celo velike uspehe, zaslužijo za svoje delo polno zahvalo in lahko ob 50-letnici slovenske pesmi v Argentini gledajo z zadovoljstvom na uspehe svojega dela.

Rojaka z Nove Zelandije sta nas obiskala

Obiski naših rojakov, ki živijo na Novi Zelandiji, so bolj redki. Temu se ni čuditi, saj traja potovanje več kot mesec dni. Zato smo bili na Slovenski izseljenski matici tembolj prijetno presenečeni, ko sta nas sredi septembra obiskala rojaka Stiv in Jelica Berčič iz Oaklanda na Novi Zelandiji.

Rojak Stiv Berčič je doma z dalmatinskega otoka Korčule in se je po dolgih 44 letih vrnil v rojstno domovino. Njegova soproga Jelica pa je po rodu s Hvara in je po 28 letih zopet stopila na rodna tla.

Mnogo zanimivega sta nam pripovedovala iz življenja Jugoslovancev v tej daljni deželi. V Oaklandu, kjer živita, je okoli 400 Jugoslovancev, med katerimi je 90 odstotkov Dalmatincev. Jugoslovanci na Novi Zelandiji so splošno priljubljeni in cenjeni kot pridni, varčni in odlični gospodarji. Rojak Berčič je povedal, da so najlepši domovi in najlepša gospodarstva, vinogradi in ovčje farme prav last Jugoslovancev. Nova Zelandija ima dva in pol milijona prebivalcev, goji pa nad 70 milijonov ovac.

Zanimivo je tudi to, da so prav Dalmatinci bili tisti, ki so prvi prinesli vinsko trto na Novo Zelandijo.

Jugoslovanci v Oaklandu imajo svojo organizacijo »Jugoslovansko društvo«, ki prireja vsako leto dvakrat velike prireditve z bogatim folklornim spredom. Takrat nastopajo tudi njihovi tamburaški zbori kakor tudi plesalci, vsi oblečeni v pestrih jugoslovanskih narodnih nošah. Rojak Berčič nam je z velikim veseljem povedal, da si je tu kupil dve novi tamburici, s katerima bodo izpolnili tamburaški zbor.

Rojakinja Jelica Berčičeva je bila med vojno predsednica ženske sekcije Jugoslovanskega društva, v okviru katere so žene zbrale toliko obleke, obutve in hrane, da so jo komaj naložili na tri toverne avtomobile.

Berčičeva sta si v kratkem času bivanja v starem kraju ogledala že precejšnji del Hrvaške, Istre, Dalmacije in tudi Slovenije. Ne moreta se dovolj načuditi naravnim lepotam dežele in napredku, ki je viden na vsakem koraku.

M. S.

PO DOMAČI

Prijetna je pot v šolo

Metlika

Stoletnica pogozdovanja Krasa mineva letos. Pogozditev kraških tal je za Kraševce življenjske važnosti. Stari ljudje pripovedujejo, da so pred stoletji rasli na Krasu mogočni hrasti in da stojijo Benetke na kraških hrastih. Vse to pa je le stara pravljica. Kraške hoste so zlasti trpele v zadnji vojni, ko so razni prekupčevalci ropali les kar na debelo in ga za drag denar prodajali v Trst. Domačini pa so od tega denarja videli komaj desetino. Novi gozdarski zakon pa je opustošenim kraškim gozdom spet vrnil življenje. Kraški gozdarji so z vestnim pogozdovanjem že precej zacelili prizadete rane. V zadnjih letih je bilo na novo pogozdenih 1705 ha goličave, podsajenih 1176 ha gozdnih ploskev, vsajenih 8.800.000 novih sadik, očiščenega 985 ha gozda in posejanega 50.500 kg raznega gozdnega semena.

Zdravstveni dom je nedavno dobila Sežana. Novi dom je moderno urejen in opremljen ter je velikega pomena za prebivalce iz tega okoliša, ki so morali prej hoditi na zdravniški pregled in klinično zdravljenje v vipavsko, poštojsko in celo ljubljansko bolnišnico, kar je bilo zvezano z velikimi stroški.

Nov jugoslovanski rekord v globinskem vrtanju so dosegli v rudniku nafte pri globinskem raziskovanju vrtine Gaberje, kjer so dosegli pri vrtanju globino 2890,80 m.

Novo naftno polje so odkrili pri Filovcih v Prekmurju in strokovnjaki trdijo, da bo še bogatejše, kakor pa je bilo polje pri Lendavi. Pri vrtanju prve vrtine v Filovcih so naleteli na izredno bogat vir zemeljskega plina in trdijo, da je vrtina ena izmed najbogatejših v državi. Plin je s takšno močjo bruhal na dan, da je bilo vse okolje v nevarnosti. Ljudje v Filovcih več dni niso smeli kuhati, ker je grozila nevarnost požara. Zdaj so plin ukrotili. V kratkem bodo začeli v bližini vrtati novo vrtino. Novo naftno olje bo nov bogat vir zaslužka, česar so domačini zelo veseli.

Slovenski zadrudniki so odpotovali na Dansko. Šest zastopnikov zadrudnih organizacij in kmetijskih strokovnjakov iz Slovenije je odpotovalo na Dansko, kjer bodo ostali šest tednov in proučevali kmetijsko proizvodnjo.

Za več sto milijonov škode so povzročile jesenske poplave v Makedoniji. Samo v strumiškem okraju je bilo poplavljenih okrog 6000 ha riževih in koruznih polj.

Muzej Nikola Tesle je bil odprt v Beogradu. V njem je zbrana vsa zapuščina velikega znanstvenika. V muzeju so poleg drugega gradiva iz znanstvenikovega življenja in udejstvovanja zbrani dokumenti o Teslinem znanstvenem delu, o njegovih najvažnejših patentih in modelih, ki kažejo Teslina odkritja na področju elektrotehnike.

Prva jugoslovanska razstava usnjarstva je bila prirejena v Ljubljani v oktobru. Med 104 razstavljavci jih je bilo nad polovico iz Slovenije, ostali pa iz drugih republik Jugoslavije ter 2 iz Avstrije in 1 iz Švedske. Razstava je dokazala, da je usnjarstva industrija po vojni dosegla lep razvoj. Izmed vseh republik ima

DEŽELI...

usnjarska industrija v Sloveniji najstarejša tradicijo, saj je tovarna usnja v Šoštanju začela delovati že leta 1788 in je to nedvomno najstarejša tovrstna tovarna ne le v Jugoslaviji, temveč na vsem Balkanu.

Vipavci so veseli letošnjega vinskega pridelka. Trta je bogato obrodila in vino bo letos dobro. Odstotek sladkorja v grozdju je od 16 do 19 odstotkov, kar bo dalo od 9,6 do 12,6 malinagov alkohola. Letošnji vinski pridelek na Vipavskem so strokovnjaki ocenili na 720 vagonov in pravijo, da bo za dobrih sto vagonov večji od lanskega. Kljub temu bo pa skupen pridelek vina v goriškem okraju manjši, kakor ob normalnih letinah, ko so vinogradniki pridelali okrog 1000 do 1100 vagonov vina. Manjši pridelek bo zaradi toče, ki je letošnjo pomlad pustošila v Brdih, kjer bodo letos pridelali namesto običajnih 450 vagonov vina le 110 vagonov ali eno četrtno normalnega pridelka.

16-letna Zagrebčanka dobila najvišje nagrade na mednarodni frizerski tekmi. V Opatiji je bilo nedavno mednarodno tekmovanje frizerjev, na katerem je nadvse častno zmagala 16-letna Zagrebčanka Vesna Kincl, ki si je v hudi konkurenci zaslužno priborila tri prve nagrade in Grand Prix.

V Lenartu, v Slovenskih goricah so nedavno dobili nov zdravstveni dom, ki ima sektorsko ambulanto, posvetovalnico za matere, zobno ambulanto in protituberkulozni dispanzer. Poleg zdravstvenega doma so dobili prebivalci Slovenskih goric tudi novo reševalno postajo in ambulantni avtomobil. Na postaji bodo pomagala domača dekleta, ki so dovršila zdravstvene tečaje.

Slovenski alpinisti bodo šli v Himalajo. Prihodnje leto bo odšla v Himalajo jugoslovska alpinistična odprava, ki bo skušala osvojiti 8128 m visoki vrh Manaslu. Vodja ekspedicije bo Slovenec dr. Miha Potočnik, v ekspediciji, ki bo štela 10 do 12 članov, pa bodo najboljši alpinisti iz Jugoslavije. Vrh Manasluja so doslej naskočile že tri japonske odprave, pa ga niso mogle zavzeti.

50-letnico je praznoval znani ljubljanski hotel Union, v katerem se radi ustavljajo rojaki, ko pridejo na obisk v rojstno domovino. V 50 letih je stanovalo v hotelu precej znanih osebnosti. Pred prvo svetovno vojno španski kralj Alfonz, kasneje francoski maršal D'Esperay, znani italijanski pevec in filmski igralec Benjamino Gigli in drugi filmski igralci, šahovski velemejster Aljehin itd. Po osvoboditvi so v hotelu stanovali člani prve slovenske vlade, obiskal pa ga je tudi maršal Tito. V hotelu so prenočevale najrazličnejše delegacije, kakor iz Kitajske, Japonske, Burme, Indije itd. Računajo, da je v polovici stoletja bilo v hotelu, restavraciji, kavarni in kinu okrog 10 milijonov ljudi. Hotel Union je danes eno najpomembnejših gostinskih podjetij v Ljubljani. Nedavno je bil lepo prenovljen. Ima tudi svojo ekonomijo, na kateri gojijo okrog 170 glav živine in pridelajo letno do 40 vagonov različnih pridelkov.

Vas Lokev na Krasu

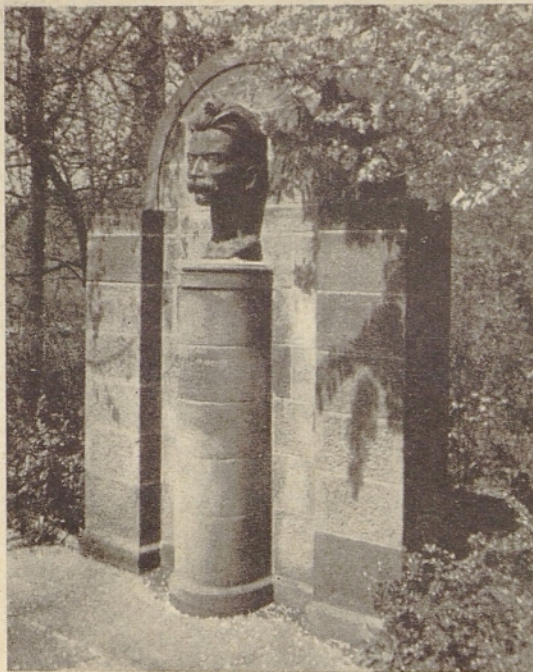

Zima na Gorenjskem

Predjamski grad na Primorskem

Spomenik Ivana Cankarja
v Jugoslovanskem kulturnem vrtu v Clevelandu
(foto J. Aušič, Cleveland)

Letos v decembru je preteklo 37 let, odkar smo Slovenci izgubili največjega mojstra naše besede — Ivana Cankarja. Umrli je v Ljubljani za pljučnico 11. decembra 1918.

Pisatelj Ivan Cankar je najizrazitejši predstavnik slovenske »moderne« literarne smeri. Pod imenom »moderna« razumemo pri nas dobo, v kateri so ustvarjali in oplivali na druge pesniki Kette, Murn, Župančič in pisatelj Cankar. Ta četvorica je dala Slovencem najlepšo in najčistejšo poezijo, s katero se je pridružila Prešernu in dosegla svetovno merilo.

Ivan Cankar je po rodu Vrhnčan. Rodil se je kot osmi otrok v družini revnega krojača v eni izmed bajtic na Klancu siromakov. Njegov oče Jožef Cankar je bil razborit mož, ki je strastno ljubil knjige. Skupaj s trškim pisarjem Josipom Prosenom je organiziral na Vrhniki bralno društvo. Kot krojač je obubožal zaradi konkurence. Beda ga je pognala za sezonskim delom v bosenske gozdove. Vse skrbi za številno družino je odslej nosila mati — ta mati, ki ji je Ivan Cankar v svojih delih postavil nesmrten spomenik.

Otroška leta je Cankar preživel na Vrhniki, kjer so mu bile mesarjeve klade in enajsta šola pod mostom »zibel žioljenja in spoznanja«. Ker je bil v šoli odličan učenec, so se petične vrhniške gospe zavzele zanj, da je prišel v Ljubljano na realko, kjer pa se je moral od tretjega razreda dalje preživljati skoraj izključno sam. Pisati je začel zelo zgodaj. Ko je bil v peti šoli, je objavil svoje prve pesmi v Ljubljanskem zvonu. Sodeloval je z mladimi pesniki Kettejem, Murnom in Župančičem v dijaški literarni »Zadruški«. Njegova prva knjiga — zbirka ljubezenskih pesmi »Erotika« je izšla l. 1899. Vso zbirko, razen nekaj izvodov, je pokupil škof Jeglič in

Ivan Cankar

MOJSTER SLOVENSKE BESEDE

jo kot pohujšljivo dal sežgati. Isto leto so izšle tudi »Vinjete«, prva knjiga njegovih črtic. Črtice, to novo literarno zvrst, je vnesel v slovensko literaturo prav Cankar. S tem se je začela plodna pisateljska pot Ivana Cankarja, ki je postal prvi slovenski poklicni pisatelj.

Pisal je novele, povesti, romane, eseje, kritike in razprave (Martin Kačur, Na Klancu, Za križem, Kurent, Hlapec Jernej in njegova pravica, Bela krizantema, Podobe iz sanj itd.). Zelo pomembna je tudi njegova delavnost v dramatikii. S svojo satirično komedijo »Za narodov blagor«, dramami »Kralj na Betajnovi«, »Jakob Ruda« in »Hlapci« je odkrito udaril po gnilobi takratnih slovenskih vodilnih političnih strank, grabežljivosti kapitalizma, hlapčevostu slovenske inteligence in nraštveni pokvarjenosti malomeščanstva.

Njegovo žipljenje je bilo en sam bridek, težak klanec. Bedo je spoznal že v najzgodnejših letih prav do dna in bila mu je zvesta družica vse žioljenje. Ker je bil v svojih delih načelen in brezkompromisen, je imel številne nasprotnike. Moral je skozi številne boje in intrige. Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil kot politično nezanesljivo interniran na ljubljanskem Gradu, nato pa je moral k vojakom v Judenburg.

Cankarjeva dela so izklesane umetnine. Sleherni stavek, da, sleherno besedo o njih je prelil v biser, ki ga ne more zatemniti čas. Lik njegove matere mučenice, v katerem je posebil slovensko mater sploh, blesti v njih kot svetel žarek. Z njim se prepleta njegova topla, iskrena ljubezen do domovine in rojstnega kraja, ki mu je ljubeče zapisal:

»Vrhnika, prečudni kraj! V mehkiem domotožju mi zakoprni srce ob misli nate. Kdo te je videl z bedecimi očmi, kdo te je spoznal. Šli so mimo, videli so bele ceste, bele hiše in so šli dalje. Jaz pa sem ti pogledal v obraz kakor ljubljenemu bitju in zdaj je moje srce bolno po tebi.

Kraj ravni pod gozdom, pod temnim, mogočnim Raskopcem sedi jata golobov; bele peruti se leskečejo v soncu. Tam je Vrhnika!«

In morda prav ta njegova silna, brezmejna ljubezen do domovine in rojstnega kraja je Ivana Cankarja tesneje kakor katerega koli drugega slovenskega pisatelja pred njim in za njim povezala z našimi izseljenci. Mnoga izseljenska kulturna društva in ustanove nosijo njegovo ime. Njegov kip je v narodnem parku v Clevelandu, kjer je največja slovenska naselbina. Rojaki so tudi precej prispevali k njegovemu spomeniku, ki je bil leta 1930 odkrit na Vrhniki. Odkritja so se udeležili tudi mnogi izseljenci — udeleženci prvega izleta v rojstno domovino. V njihovem imenu je govoril rojak Anton Jurca iz Detroita.

Ivan Cankar je pokopan v skupnem grobu s pesniki Kettejem, Murnom in Župančičem na ljubljanskih Zalah. Njegov rojstni dom na Klancu na Vrhniki in soba na Rožniku v Ljubljani, kjer je živel in delal zadnja leta pred smrtjo, pa sta spremenjena v muzej.

Rodna hiša

*Kraj vasi, od trt objeta,
bela hiša se blešči.
Mnoga so minula leta,
v srcu pa še vse živi:*

*češnje v cvetju, škorcevoj jata,
čmrlj, metulj, čebelic med,
gozd zeleni, njiva zlata,
trata in pri cvetu cvet.*

*Mnogo let je že minulo,
mnogo vesen, mnogo zim,
mnogo cvetja se osulo
in še več je upov z njim.*

*Kje mladosti so stopinje?
Kje je njenih zvezd sijaj?
Vse skopnelo je ko inje
in ne vrne se nazaj.*

*Čas vse menja, čas vse zbríše,
jok, solze, sledove ran,
a spomin bo rodne hiše
zbrisala le smrti dlan.*

Ivan Cankar

SKODELICA KAVE

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potrtn in zlovoljen. Stanovanje smo imeli pusto. Prve noči sem spal v izbi. Včasih sem se ponoči zbudil, pa sem videl v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Dlani je tiščala k čelu, njen beli obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagrnjeno in ni bilo zunaj ne lune ne zvezd. Poslušal sem natančno in razložil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. V ta svoj dom sem plezal po strmih, polomljenih stopnicah, lestvi podobnih. Postlal sem si v senu, pred vrata na klanec pa sem si postavil mizo. V potrtnosti in črnih skrbeh sem takrat pisal svoje prve zgodbe.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel, zaželel sem si je. Morda le zategadelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho.

Začul sem tihe korake po stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je sijal poševen pramen opoldanskega sonca naravnost materi v oči; večje so bile in čistejše, luč je odsevala v njih in ljubezen. Ustnice so se smehljale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in rekel z zlobnim glasom:

»Pustite me na miru. Ne maram zdaj!«

Ni še bila na vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni ganila. Le roka, ki je držala skodelico, se je tresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala.

Od sramu mi je stopila kri v lice, stopil sem ji nasproti s hitrim korakom.

»Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v nje-
ne oči, smehljaja ne več na njene ustnice.

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Takrat me je spreletelo, zaskelilo me je v srcu tako močno, da bi vzkriknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna milosti.

Kravji bal

TRADICIONALNA KMEČKA PRIREDITEV V BOHINJU

na pot. Pa je bila večča svojega posla. Z jerbasom na glavi, v širokem pišanem krilu in z lesenimi coklami se je ročno sukala med živino, zdaj zavpila nad njo, prijala trmasto kravo za roge in jo zavila s trave na pot, vmes pa je veselo in prešerno zavriškala kot mlad fant, ki odhaja od dekleta. Človek bi ji nikoli ne prisodil njenih let. Pa jih ima že sedemdeset, od teh jih je 45 preplanšarila v planinah.

Morda se komu čudno sliši, da lahko prislužite pokojnino tudi v planinah. Pa je tako! Prav Anca jo je letos prislužila. Zdaj bo lahko v miru uživala plodove svojega naporega dela. Pa Anca pravi, da ne ve, če bo ostala v dolini. Preveč jo vleče v planine, da bi mogla biti doma. Najbrž da bo drugo pomlad, ko bo visoko gori v planinah spet ozelenelo, vnovič stopila na čelo Urbančevega tropa in ga popeljala za nekaj mesecev na pašo. »Če bo le zdravje pri hiši,« pravi in se hudomušno nasmeje.

*

Kravji bal! Ne bi mogli reči, zakaj ima ta prireditev prav tako ime. Gre namreč za star običaj bohinjskih planšarjev in sirarjev, da jeseni, ko priženo živino s planin, kjer se je pasla vse poletje, pozdravijo majerje in majerice, ocenijo živino, koliko je pridobila na paši in najlepšo tudi nagradijo. Čeprav je ta običaj že precej star, pa vendar prav nič ne izgublja na svojem pomenu, ampak ga zadnje čase celo bolj slovesno praznujejo kot prej.

Prav na letošnjem praznovanju, v nedeljo 2. oktobra, se je to dodobra pokazalo. Pri hotelu Zlatorog ob Bohinjskem jezeru, kjer je bila prireditev, se je zbralo okoli 3000 ljudi. Največ je bilo seveda domačinov in bližnjih okoličanov, precej pa jih je prišlo tudi iz Ljubljane in od drugod. To so dokazovali številni avtomobili in avtobusi, ki so stali ob cesti, pa tudi vlak je bil to nedeljo bolj poln kot drugače, čeprav tudi sicer ni nikoli prazen. Saj zahaja v ta lepi kotiček slovenske dežele dan za dnem lepo število izletnikov.

Prvi je prišel s planin Urbančev trop. Čreda rejene živine se je počasi pomikala po cesti, kajti vabili so jo lepi zeleni travniki na obeh straneh. Planšarica Anca je imela kaj veliko dela, da jih je uravnala

In tako so prihajali v nedeljo, 2. oktobra s planin še preostali tropi: Vorančev, Ukčev, Petričev, Škantarjev, Vodarjev, Anžlinov in drugi. Na čelu vsakega tropa planšar in planšarica, otovorjena z vsem, kar sta med letom potrebovala na planinah. Planšarica z jerbasom na glavi in veliko, na koncu s planinskim cvetjem okrašeno gorjačo, planšar pa z oprtnikom in na njem kotel, velika posoda za mleko, sekira, žaga in kdo bi vedel kaj še vse. Mlada, brhka planšarica je prinesla s seboj tudi dišečo potico, ki jo

Pražnje oblečeni v narodne noše so se Bohinjci v okrašenih kolesljih pripeljali na »kravji bal«

je spekla za na pot, mlad planšar pa je na vrh svoje »bisage« privezal celo harmoniko. Tudi ta je potrebna, saj mora biti visoko gori v planinah tudi veselo.

S svojim tropom je prišel v dolino tudi stari majer Matija. Majer in majerica, to je drug izraz za planšarja in planšarico, ki ga uporabljajo bohinjski gorjanci. Prav gotovo v vsej Sloveniji, pa verjetno tudi daleč naokrog, ni starejšega planšarja od Matije. Že blizu osemdeset jih ima, pa bi mu jih človek, kot Anci sedemdeset, tudi ne prisodil. Tako korajžno je stopal ob svojem tropu, kot mladenič. Pa še zavriskal je! Pravijo, da Matija svoja leta v planinah kar nekako skrije. Nekoliko teže mu seveda že gre, kot njegovim mlajšim tovarišem, ampak za v kot le še ni.

Pa se je vendarle pokazalo, da je Matija star in tega tudi pred množico ljudi ni mogel skriti. Po stari navadi takoj po prihodu v dolino in pozdravu predstavnika domačinov — letos je bil to kmet Cvetnik, po domače Vukc — zaplešeta ob zvokih harmonike najboljšega bohinjskega godca najstarejša planšarica in planšar. Tokrat sta bila deležna te časti Anca in Matija. Brž ko je Cene raztegnil svoj meh, je Anca pograbila Matijo in ga zasukala po taktih poskočne polke. Anca bi kar še plesala, pa je Matija omagal. Samo nekajkrat se je zavrtel in je že hotel z odra. No, Anca ga pa ni kar takoj pustila. Silila ga je še, pa zaman. Matiji je bilo to preveč in je tako odpadel tudi njun drugi ples — valček, ki bi ga morala »po programu« še zaplesati. Kajne Matija, pred leti bi plesal kar naprej, zdaj pa ne gre. Navsezadnje pa: osem križev res ni kar tako!

Vendar Ance ta »košarica« ni prav nič prizadela. Pod odrom so namreč čakali še drugi planšarji in planšarice in močno so jih že srbele pete. Zato pa je Anca brž sama vzela v roke harmoniko in zagodla

Najstarejša planšarja Anca in Matija sta prva zaplesala po taktih poskočne polke

nanjo tako okroglo, da je mlade pare kar neslo, ko so se vrteli. Anca, ta ti je pa mojster! Tudi na harmoniki ji gredo prsti, da je veselje. Ukanja je bilo toliko, da je še živina pogledovala, kaj je njihovim gospodarjem, da so danes tako dobre volje...

*

Sicer pa so planšarji in planšarice dobre volje skoraj vedno. Bohinjski pastirji pasejo živino tudi do 1700 metrov visoko, zdravi so, pa tudi ničesar jim ne manjka. Mleka imajo več kot dovolj, drugo si pa prinesejo iz doline. Zares, življenje na planinah je temu zdravemu rodu iz Bohinjskega kota pravo bogastvo.

Vendar pa nikar ne mislite, da je tako življenje tudi lahko. Nasprotno, težko in trdo je. To bi vam takoj povedal stari Matija, ki je začel planšariti, ko mu je bilo 20 let, danes pa jih ima 80. Nič drugače ne bi povedala tudi Anca, o kateri smo govorili, ali pa sirarica Mina, ki vsako leto napravi v planinah po sto hlebov izvrstnega bohinjskega sira. Trdo življenje jih je napravilo žilave, hkrati pa vedre in nasmejane. In taki tudi so bohinjski majerji in majerice.

E. Petrin

Planšarji ob prihodu s planin. Prva na levi je 70-letna planšarica Anca

Domovina

FRANCIJA

LEP JUBILEJ SLOVENSKEGA
DRUŠTVA V JEAN D'ARCU

Tudi v Jean d'Arcu je društveno življenje zelo razgibano, kakor nam poroča rojak Jean Pribošek, predsednik društva Barbara. 16. in 30. oktobra je imelo društvo dobro obiskani veselici v dvorani Huder v Merlebachu. Tudi v novembru bodo imeli še eno podobno veselo prireditev. Na Barbarin praznik 4. decembra in na Silvestrovo pa se bodo člani društva in njihovi prijatelji poveselili na prireditvah v Jean d'Arcu. Čisti dobiček od teh prireditev je namenjen za podporo vdovam članov ter drugim potrebnim članom in njihovim svojcem. Obdaritev bo na Družinskem večeru, ki bo prirejen drugo nedeljo v januarju. Takrat bo tudi volitev novega odbora. V prihodnjem letu bo društvo Barbare v Jean d'Arcu praznovalo tridesetletnico obstoja društva, kar je vsekakor pomemben praznik, ki ga bo društvo slovesno proslavilo. Kakor nam poroča predsednik društva rojak Pribošek, nameravajo na to proslavo povabiti tudi ljubljanske radijske umetnike, ki so jih letos obiskali. Rojak Pribošek se lepo zahvaljuje za knjige, ki jih je Slovenska izseljenska matica podarila društvu letos, ko je bil na oddihu v rojstni domovini. Iz srca smo veseli, da jih rojaki radi čitajo. Rojaku Pribošku pa izražamo iskreno sožalje, saj nam sporoča o tragičnem naključju, da mu je umrl v Franciji oče, medtem ko je bil on na dopustu v rojstni domovini. Res se večsah usoda bridko poigra z nami. Veseli bomo, če se rojak spet kmalu kaj oglasi s kakšnimi novicami. Do takrat pa na svidenje in prisrčen pozdrav!

SMRT KOSI

Madetto Bruna iz Aumetza je pri delu na polju zadela srčna kap. Bil je takoj mrtev. Madetto je bil doma iz Brd in star komaj 37 let. Zapušča 2 otroka.

Svojcem naše iskreno sožalje — njemu pa lahek počitek v tuji zemlji.

ZDA

KAMPANJA ZA NOVE NAROČNIKE
GLASA NARODA

»Glas naroda« je najstarejši še izhajajoči list slovenskih izseljencev v Združenih državah. Izhaja že 65. leto. Kakor smo že poročali, ga je lani pred ukinitvijo rešila znana slovenska novinarka in pesnica Anna P. Krasna, ki ga je kupila in ga odtlej izdaja naprej dvakrat tedensko. Zdaj je bila razpisana še posebna kampanja za pridobitev novih naročnikov, ki bo trajala od 1. avgusta do 30. novembra. Razpisane so razne nagrade, tako za pridobitev 50 naročnikov moška zapestna ura, za 40 novih naročnikov ženska zapestna ura, za 50 nalivno pero itd. Naročniki imajo Glas naroda radi in pričakovati je, da bodo njegovi prijatelji pridobili precej novih naročnikov.

NOV SLOVENSKI ODVETNIK
V NEW YORKU

Nedavno je napravil odvetniški izpit slovenski rojak Henry J. Medved, sin Josepha in Frances Medved. Studije je dokončal na univerzah Western Reserve in Fordham v New Yorku. Kot odvetnik je bil za-prisržen letos 2. septembra.

PRVI KONCERT V FONTANI

V Fontani in okoliških krajih se je slovenski življenj v zadnjih letih povečal, kajti marsikateri slovenski upokojenec se zdaj preseli v sončno Kalifornijo, da bi tam užival jesen svojega življenja. Letos na spomlad so tam ustanovili pod okriljem Slovenskega doma nov pevski zbor, ki je imel 4. septembra svoj prvi koncertni nastop. Med pevci je precej v Ameriki rojene slovenske mladine, ki se je prav tako dobro naučila peti slovenske pesmi. Koncert, na čigar sporedu so bile slovenske ter ameriške narodne in umetne pesmi, je vsestransko uspel. Obisk je bil

kljub veliki vročini, ki je tedaj vladala v Kaliforniji (toplomer je kazal celo 107° Fahrenheita), tako velik, da je bila dvorana premajhna. Precej obiskovalcev je bilo iz Los Angelesa, prišli pa so celo iz države Utah.

LEP USPEH ČLANICE SNPJ
NA RAZSTAVI

Kakor vsako leto je bila tudi letos v South Parku v Syganu, Pa. velika razstava. Na njej so razstavljali živino, sadje, cvetice in ročna dela, za katere so bile razpisane tudi nagrade. Letos je dobila dve prvi nagradi za ročna dela aktivna članica SNPJ društva št. 6 v Syganu, Pa. Blenche Bakte. Slovenski rojaki se lepega uspeha svoje rojakinje zelo veselo.

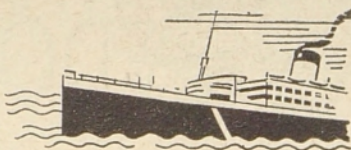
ODLIČNI JUGOSLOVANSKI DIJAKI

V Euclidu pri Clevelandu so dokončali šolo (graduivali) tudi nekateri učenci jugoslovanskega porekla. Prva in najboljša v šoli je bila Kay Badovinac, ki je hrvatskega rodu. Drugi je Rudolf Pregarar, čigar mati je Hrvatica, oče pa Italijan. Tretji je Slovenec Richard Tomsich, ki se je več let udejstvoval pri Mladinskem zboru SDD na Waterloo Rd v Clevelandu in je bil tudi aktiven član krožka št. 3 SNPJ. Večkrat je tudi nastopal kot član orkestra »Tomšič & Pavlič«. Vsi trije so dobili štipendije za nadaljnji študij. Poleg njih so dobili štipendije še štirje dijaki jugoslovanskega rodu.

SREBRNI POROKI

4. septembra sta proslavljala v Gornjem New Yorku srebrno poroko zakonca Jack Mravlje. Imata dva sina in hčerko. Družina Mravlje obdeluje precej veliko farmo. — V znanem parku Arcadian, ki je last milwauških Slovencev, sta praznovala 25-letnico poroke rojaka John in Jennie Jenko. Ob proslavi so priredili tudi zanimivo igro, med katero so zakonca spet ponovno »zavezali«.

na tujih tleh

DVE HUDI NESRECI

V bližini Moherbyja, Missouri, se je dogodila huda avtomobilska nesreča, pri kateri je bila težko prizadeta slovenska družina Tušek iz Clevelanda. Med nesrečo je bila ubita 3-letna hčerka Julijana, mati Anna ima zlomljeno nogo, oče Frank pa je dobil samo lažje poškodbe. — Od avtomobila je bil sredi avgusta zadet in na mestu mrtev Anton Jordan, star 78 let in član društva 569 SNPJ. Doma je bil pri Senthjerneju na Dol. Dolgo je živel v Chicagu ter je bil stavbinski mojster.

45-LETNICA POROKE

Znani slovenski rojak Peter Benedict in njegova soproga, ki sta zdaj v El Cayon, Calif., sta praznovala v začetku avgusta 45-letnico zakona. Do leta 1946 sta bila v Detroitu. Imata 4 sinove in hčerko.

»SLOVENSKA OHCET« V VELIKEM NEWYORSKEM LISTU

Veliki newyorški dnevnik The New York Times je objavil v svoji številki z dne 4. avgusta tri slike in kratek opis slovenske svatbe, kakršno prirajajo pri nas na Gorenjskem. Slike in opis so o svatbi, ki je bila v okolici Bleda; poslal pa jih je listu njegov dopisnik v Jugoslaviji Jack Raymond.

SLOVENEK GRADUIRAL NA GLASBENI SOLI V NEW YORKU

10. junija je prejel Konrad Mohar, sin rojaka Franka Moharja iz Struthersa, O. na glasbeni akademiji Juliard School of Music diplomu Bachelor of Science o Degree in Music. Na jesen se bo Konrad vpisal še na College of Columbia University, da postane učitelj glasbe. Dasi je Konrad rojen že v Ameriki, dobro razume slovensščino in je na svoje poreklo ponosen.

ARGENTINA POPRAVEK

V številki 8 »Rodne grude« smo objavili na strani 204 pod Argentino poročilo o veliki priveditvi argentinskih Slovencev.

Pomotoma je navedeno, da je bila ta prireditev v Cordobi, namesto v Villi Devoto, kajti 20-letnico je proslavljalo Slovensko podporno društvo v Villi Devoto. Naše bralce prosimo, da to napako blagohotno popravijo.

»ZUPANOVA MICKA« V ARGENTINI

Linhartova »Županova Micka« je prva slovenska igra. Prvič je bila igrana v Ljubljani okrog leta 1776. Sedaj pa so jo lahko videli tudi v Buenos Airesu, kjer jo je pripravilo Slovensko podporno društvo iz Villa Devoto pod vodstvom Alojzija Ušaj. Vsi prijatelji veselega razpoloženja so si jo ogledali dne 15. oktobra v Villa Devoto, ulica Simbrón 5148.

SREBRNA POROKA

Dne 26. avgusta sta rojaka Marija in Stanko Radalič praznovala v krogu svoje družine in številnih sorodnikov ter mnogih prijateljev petindvajseto obletnico zakonskega življenja.

USPEH SLOVENSKEGA SKLADATELJA

Na koncertu Simfoničnega orkestra državnega radia, ki je bil dne 1. septembra v koncertni dvorani Pravne fakultete v Buenos Airesu, je bil prvič izveden v Argentini »Koncertino za klavir in godalni orkester«, delo priznanega slovenskega skladatelja Lucijana M. Škerjanca. Dirigiral je Bruno Bandini, solistični part v Škerjančevem »Koncertinu« pa je zelo občuteno izvedla argentinska pianistka Névida Odnoposoff.

Lucijan M. Škerjanc je danes najpomembnejši slovenski skladatelj in njegovo ime je dobro znano tudi v inozemstvu. Tudi v argentinskih glasbenih krogih je njegova osebnost visoko cenjena, saj njegov »Koncert za klavir in orkester« ni bil pred dvema leti samo slučajno z navdušenjem sprejet. K temu dosedanjemu priznanju je danes treba prišteti tudi lep uspeh njegovega »Koncertina«, ki bo brez dvoma veliko pripomogel

do še večjega priznanja Škerjančevega imena v Argentini.

SMRT ROJAKOV

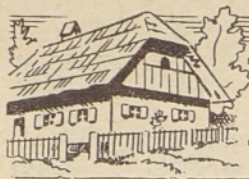
Na svojem domu v Villa Devoto je umrl nagle smrti naš rojak Franc Abram, doma iz Smarij na Vipavskem v starosti 54 let. V Argentino je prišel leta 1927. Med vaščani in v celi naši naselbini je bil jako priljubljen. — Po dolgi bolezni je zatisnila svoje blage oči naša rojakinja Alojzija Z. poročena Mihelj, dne 28. preteklega meseca v Villa Lynch, v 45. letu svojega življenja. Doma je bila iz Černič na Vipavskem in je prišla v Argentino pred 25 leti. Tu zapušča moža Franca, doma pa mater in mnogo sorodnikov. — V Villi Madero je umrl star 54 let goriški rojak Benedikt Gomišček, ki je prišel v Argentino pred 28 leti, pregnan od fašistov. Najprej je delal v La Plati, zatem pa je ustanovil v svojem domu v Villi Madero »Otroški zavod Lipa«, v katerem je vzgajal mladino. V tem zavodu je preživelo svoja mlada leta mnogo slovenskih dečkov, ki so danes že zreli možje. Zavod je imel več kakor 20 let. Če je kdo ta zavod obiskal, mu je pokojnik z veseljem pokazal, kako lepo slovensščino govorijo njegovi gojenci. Celu pristne Indijance je naučil po nekaj besed slovensščine. Gomišček je bil izredno zaveden Slovenec ter se ni nikdar bal povedati, kje je doma in zakaj je moral po svetu. Tudi svoja dva otroka je zvedel v zavedna Slovenca. Ohranjen mu bodi časten spomin!

14. XI. 1955 se je smrtno ponesrečil naš zvesti dopisnik, naročnik in rojak

MIHAEL OPRESNIK

zvezni predsednik jugoslovanskega podpornega kulturnega društva Udruženje Jugoslovanov severne Francije iz Houdaina v Franciji. Slava njegovemu spominu! Svojem in vsem njegovim prijateljem izreka globoko sožalje

Slovenska
izseljenska matica

DOM IN DRUŽINA

Jelka Urh

Ohranimo našo lepo narodno nošo

NARODNA NOSA IZ SKEDNJA PRI TRSTU

V zimskem času so nosile ženske še suknjo, t. j. črno ali rjavo sukneno vrhnje oblačilo, dolgo do gležnjev. Ob pasu navzdol je bilo nabrano. Na ramenih in po hrbtu do pasu je bila rumenordeča vezena, vrat pa je obrobjala rožasto tkana bordura, ravno tako manšete, ki so bile iz istega blaga. Spodaj je bil vezan rob v rumenordeči barvi, pod to vezeno pa še rdeč rob. Suknja ni bila zapeta, čez njo pa je prišel predpasnik.

Pri zimski noši so žene nosile običajno ovratno ruto, imenovano »sturk«, ki je bila svilen in progasto pisana, in sicer v rdeči, zeleni, vijoličasti in modri barvi.

Za škedenjska oblačila je bilo značilno, da so jih okraševale z vezanjem v črni, rumeni, rdeči in zeleni barvi.

Moški so nosili kratke rjave hlače, ki so segale pod koleno.

Suknjič je bil kratek, rjave barve in se je zapenjal z navadnimi gumbi.

Telovnik so nosili pod suknjičem in je bil rožasto zelen kakor je razvidno iz Arsenovičevega akvarela ter se je spredaj zapenjal z gumbi.

Zelo značilen je bil majhen črn klobuk z ozkimi kraji.

Nogavice so imeli progaste, segajoče do kolen.

Čevlji so bili nizki rjavi — šolni, ki so bili na gornji strani nekoliko bolj odprti. Spredaj so nosili precej velike zapone. Pozimi so imeli tudi škornje.

Povsem nekaj svojstvenega pa predstavlja fantovska parterška noša.

Hlače parterjev so bile modre barve in široke ter so segale do podkolen. Spredaj pri žepih je bila ozka rumena porta z modrim, rumenim in roza gumbom.

Telovnik, ki je bil prav tako moder, je imel ovratnik okrašen z rumeno porto, na vsaki strani reverja pa po en rdeč gumb. Zapenjal se je spredaj z osmimi rdečimi gumbi v dve vrsti.

Najbolj značilen za parterško nošo pa je bil parterški klobuk ali slamnik, ki je bil

bogato okrašen z umetnimi cveticami raznih barv, vrh pa je bil prevlečen s papirjem iz rdečega krepa. Na zadnji strani sta visela navzdol dva svilen trakova v raznih barvah.

V tako svojstveno nošo oblačeni fantje, »parterji« imenovani, so nastopali vedno tedaj, ko so na »opasilih« vodili ples.

Nekaj sladkih dobrot za praznike

NOVOLETNI KOLAC

Potrebujemo: 56 dkg moke, 12 dkg sladkorja, 12 dkg surovega masla, 1 jajce in 1 rumenjnak, pest rozin, $\frac{3}{8}$ l mleka, 2 dkg kvasa ali pecilni prašek, ščepec soli.

Maslo, sladkor, rumenjnak in jajce mešamo deset minut. Nato dodamo mleko, moko (ki smo ji primešale pecilni prašek) ali vzhajan kvas. Vse narahlo zmešamo in stepamo deset minut. Nato vtepemo še oprane rozine, dobro stepemo testo ter stresemo v pomazan z moko potrešen model. Pečemo v vroči pečici eno uro.

HUZARSKI KRAPKI

14 dkg surovega masla ali margarine dobro vmešamo z 2 rumenjaki, dodamo 7 dkg sladkorja in 17 dkg moke ter rahlo poženemo v gladko testo. Iz testa naredimo male kroglice, ki jih v sredini od vrha s palcem vtisnemo, jih namažemo z beljakom in damo na pomazan pekač, da se spečejo. Pečene nadevamo v jamiče z marelično marmelado, jih potresemo s sladkorno moko in z njimi postrežemo.

MEDENI KEKSI

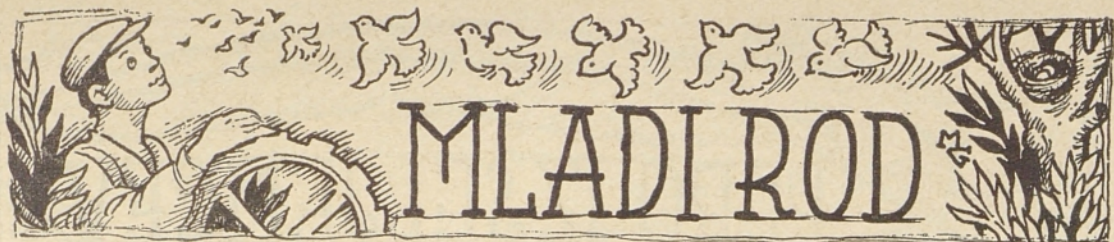
40 dkg moke, 4 dkg surovega masla ali margarine, 8 dkg sladkorja, 10 dkg medu, jajce, 4 žlice mrzlega mleka, ščepec cimeta, nastrgana limonina lupinica, pol

dkg jedilne sode. Naredimo: moko damo v skledo, dodamo nastrgano limonino lupinico, nekaj cimeta in sodo. V lončku raztopimo med, maslo in sladkor. Vse zlijemo na moko in dodamo jajce. Zamesimo testo, razvaljamo, razrežemo v razne oblike ter spečemo v vroči pečici.

MUSKATNI GROG

Potrebujemo 12 kock sladkorja, pol limone, pol pomaranče, 25 dkg sladkorne sipe, liter vode, za nožev konico muškatega oreščka, $\frac{4}{8}$ l prstnega Jamaica ruma. Naredimo tako: 6 kock sladkorja obribamo ob limonino lupinico, 6 kock pa ob pomarančno lupino, dodamo še 25 dkg sladkorne sipe, sok pol pomaranče in pol limone. Zalijemo z litrom vode in kuhamo. Nato dodamo za nožev konico muškatega oreščka, ki smo ga nadrobneje strle. Pijačo precedimo skozi filter ali skozi mokro platneno krpo. Nato jo še enkrat segrejemo, da skoraj zavre, odstavimo, ji primešamo $\frac{4}{8}$ l finega čajnega ruma in s pijačo takoj postrežemo.

Opomba: Rojakinje v ZDA imajo drugačne količinske mere, toda prepričani smo, da še niso pozabile naših kilogramov in litrov ter bodo temu primerno lahko določile količino posameznih sestavin pri zgoraj navedenih kuharskih receptih.

Lojze Zupanc:

ZAKLAD NA SEMENIČU

Nad Semičem je vrh Seme- nič. Ze davno je tega, odkar se je tam gori košatilo lepo grajsko zidovje. Bogati grofje so prebivali v njem. Danes je od tega gradu ostala samo še razpadlina. Pod razvalinami je prepad, ki nima dna. Semičani pa pripovedujejo, da ta prepad ni od vavek, ampak da je nastal iz globine drage. Vsako zlo gre za dobro, vsak gospod ima svoj nos, pa so tudi Semičani nekaj vedeli, da je nekje v bližini razpadlega gradu zakopan zaklad.

Jezika ne bolijo noge! Pripovedka o zakopanem zakladu je krožila okoli pastirjev, kakor majolika okoli pivcev v zidani- ni...

Zgodilo se je, da sta dva semiška pastirčka pasla goved na bogatih pašnikih zelenega Seme- niča. Goved je zašla v drágo in se pasla po njenih rebrih. Nista hotela pastirčka vračati živine, pa sta si kar na dnu ko- tanje zakurila in pekla krom- pir. Ko sta brskala po žerjavici, sta začutila pod prsti kamenito ploščo. Spomnila sta se na pri- povest o zakladu in brž je mlajši vrgel na kamen žegnano svetinjo. Potem pa sta oba sku- šala dvigniti pokrov in priti do zaklada.

Pojde na jakost, bi i krave zajce lovile! Vedela sta to pa- stirčka in stekla sta v dolino oznanit srečno najdbo.

Vsi Semičani so zdrveli v goro. Še najstarejšemu dedku med njimi ni dala radovednost ostati doma. Devet jarmov so vpregli v težke rebrne, da bi nanje naložili zaklad in ga po- tegnili iz drage. Ko so se pri- pravljali k važnemu delu, jih je opomnil dedek:

»Božja je najjačja! Na to mi- slite in nič ne govorite, ko bo- ste revali zaklad. Nič ne govo- rite, pravim, dokler ne bo zaklad iz drage. Molčite in ne

vzklikajte od sreče, ko boste prišli do zaklada. Kdor grada ni videl, se svinjaku čudi...!«

Z osupljivo naglico so možje nagnali vole in voz v drago in dvignili so pokrov; toliko zlata je blestelo na dnu, da so mož- žaki nekaj časa samo srepeli vanj od nenadne sreče... Po- tem so skoro vsi hkrati položili kazalec na ustni in si mežikali.

Brž so naložili zlato na voz — zvrhane rebrne ga je bilo — in brez glasu pričeli ščipati vole, da so potegnili.

Mladarija — bedarija! Ko je prvi par volov prišel iz dráge, je mlad gospodar, ki je bil pri jarmu pozabil, da je vsa druga vprega še vedno v drági, pa je v prekipevajočem veselju za- kričal:

»Hej, možaki, srečni smo! Ži- vio, zdaj pa imamo zaklad!«

Prva sreča — prazna vreča! Čim je mož to spregovoril, so se rebrne odtrgale od vprege in z grozanskim truščem zgr- mele po rebri v prepad, ki je pri tisti priči zazijal na dnu drage...

»Molči!« so zarjuli drugi, toda bilo je prepozno.

Oni gori pa se je kresnil po čeljusti in zavekal:

»Joj, žaba ni za lešnike!«

Se nekajkrat so poskusili Seme- ničani dvigniti zaklad, toda kdo bo šel v prepad, kamor pada kamen dolge tri ure?

Drugi na drugega so se ta- krat jezili in še danes se Semi- čani radi skregajo pa tudi ste- pejo za izgubljeni zaklad.

Oton Župančič:

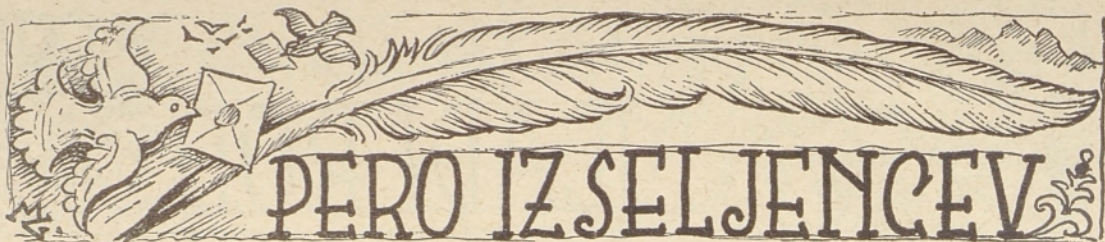
Ločitev

Jadra bela so razpeta,
veter vpraša: »Naj začnem?«
»Čakaj, veter, da slobo še
vzamem, predno grem!«

Vzel slovo sem, sedel v barko,
veter pravi: »Zdaj?«
»Ej, — še brašnjo sem pozabil,
valje bom nazaj!«

Stekel k svojcem sem nazaj spet
veter pravi: »Kam?«
»Čakaj, veter, da klobuček
še si poravnam!«

Poravnal sem si klobuček,
veter zapihljal,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal.

EUCLID, OHIO

Cenjeno uredništvo! Naznanjam vam, da sem prejel vse številke »Rodne grude« in upam, da bo tudi v bodoče redno prihajala. Pošiljam vam dva dolarja kot naročnino za leto 1956 in vam želim mnogo uspeha v vašem trudapolnem delu. Moja srčna želja je, da bi prišel v svojo rojstno domovino. Tukaj sem že 55 let in v vsem tem času nisem videl rojstne domovine. To je dolga doba! Semkaj sem prišel 19. februarja 1900. Sedaj živim od pokojnine in vedno mislim na to, da bi šel in se srečal z vami, toda ne upam se podati na pot, ker zelo težko hodim. Vozim se sicer še lahko tudi po cel mesec. Odkar mi je umrla žena, živim pri svojem sinu in obiskujem razne slovenske prireditve v Clevelandu, katerih je vedno dovolj zlasti v zimskem času, saj imamo kar devet pevskih zborov in tri dramske sekcije. Imamo tudi devet narodnih domov. Zato je bilo za nas stare naseljence zelo težko, saj smo morali mnogo žrtvovati in težko delati, da smo ji jih zgradili.

Naj zaključim in vas iskreno pozdravljam!

John Lokar st.

NEW CASTLE, PA.

Prejela sem sedmo številko »Rodne grude«. Najlepša hvala, da ste objavili moje vrstice. Kot sem vam obljubila, vam pošiljam en dolar za tiskovni sklad »Rodne grude«. Dragi prijatelji pri uredništvu! Dasiravno se osebno še nisem videli, si želimo prijateljstvo med nami. Amerika je res zelo velika, zato pa smo tembolj veseli, kadar se snidemo. Kot da smo si v sorodu, pa naj si to bodi Goronje ali pa Dolenje, Štajerce ali pa Kraševce.

Zelo rada bi vam pridobila kakšnega novega naročnika, pa mi to žal ni mogoče. V tem mestu živi 65.000 prebivalcev raznih narodnosti, le Slovencev ni. Je sicer nekaj družin oziroma vdovcev, pa se ne žele naročiti

na »Rodno grudo«, češ da imajo že dovolj časopisov. Mogoče se jim je pa srce ohladilo do domovine. Prepričana pa sem, da bi jim kri zagorela, ko bi prišli v domovino. Saj zagori vsakemu, ko po dolgoletnem bivanju v tujini prestopi svoj domači prag. »Rodna gruda« je za nas oddaljene izseljence zelo velikega pomena. Prav gotovo bi bilo še več naročnikov, če bi v njej bilo objavljenih še več naših domačih krajev, kajti brez dvoma vsak želi videti po dolgih letih svojo domačo vas.

Prejmite vsi pri uredništvu »Rodne grude« prav iskrene pozdrave!

Tončka Skufca

SPRINGFIELD, ILLINOIS

Dragi rojaki in prijatelji! Izredno sem bila vesela »Rodne grude«, katero redno prejemam. Da, »Rodna gruda« je za nas velikega pomena, kajti brez nje ne bi bilo med nami toliko poznanstev, ko smo raztreseni po širnem svetu. Še nikoli poprej nisimo toliko brali o naših nepoznatih rojakih. Nihče prej ni vedel, kako se imajo naši rojaki v Franciji ali pa Holandiji. Prav z veseljem pogledam njihove slike, dasiravno nobenega od njih ne poznam. Prav rada berem tudi njihova pisma in članke o njihovih društvih in piknikih. Tudi pri nas v Springfieldu prirejamo od časa do časa piknike raznih društev SNPJ in se prav lušno zabavamo. Seveda nam pri tem malo nagaja naša starost, pa kljub temu prav radi zapojemo kakšno slovensko pesem. Kar nas je od stare generacije, živimo večinoma od pokojnine, ki smo si jo pošteno zaslužili. Sicer ni velika, pa smo kljub temu zadovoljni, kajti brez tega bi imeli bolj slabo življenje.

V »Rodni grudi« številka 7 sem brala, kako so praznovali 1. maj federacije društva SNPJ v Franklin Kansasu. Ob tem sem se spomnila na pretekle čase, ko sem bivala tam z možem. Na Franklino smo imeli

lep skromen dom. Še danes mi je pred očmi, kako je bilo hudo zapustiti ga in se seliti drugam za kruhom zaradi tega, ker so bili premogovniki izčrpani.

Najlepše se vam zahvaljujem, ko ste v šesti številki »Rodne grude« objavili sliko z mojo sestro in sinom. Kaj takega res nisem pričakovala.

Letos sem bila na obisku pri svojih znancih in prijateljih v Milwaukeeju in v Clevelandu. Obiskala sem svojo prijateljico iz mladih let. Z njo sem skupaj služila še v Ljubljani. Ona je doma iz Škocjana na Dolenjskem. Imele sva se prav lepo. Mnogo sva se pogovorile iz preteklosti. Zato zanjo naročam »Rodno grudo« in vam pošiljam naročnino. Upam, da bo v bodoče ostala zvesta naročnica vašega lista.

Letos ste imeli veliko obiskovalcev iz USA. Največ pa menda iz Clevelanda. Tam so Slovenci prijazni in tudi premožni.

Vas prav lepo pozdravlja

Ursula Zatic

NORTH CHICAGO, ILLINOIS

Cenjeno uredništvo »Rodne grude«! Priloženo vam pošiljam naročnino za list »Rodno grudo« na naslov Frances Chamernik 1052 Mc. Alister Ave, North Chicago, Illinois USA.

Pozdrav vsem v uredništvu ter vsem rojakom Amerikancom, ki se nahajajo v rojstni domovini na obisku, posebno pa rojakom in sorodnikom iz Waukegana in North Chicaga!

Anton Bokal

ZAGREB, JUGOSLAVIJA

Želim se naročiti na list »Rodna gruda«. Sem povratnica iz Clevelanda v Ameriki. Pozdravljam vse Jugoslovane v Clevelandu, kjer sem živela 15 let. Sedaj sem zopet srečna v svoji domovini, kjer rada sodelujem za naš napredek. To mi je bila edina želja spoznati resnico o novi lepi Titovi Jugoslaviji.

Vas vse lepo pozdravlja

Fidler Ioka

»Slarčki« na izletu po domovini

Ko smo bili letos poleti na počitnicah v rojstni domovini, se nas je 42 javilo za Putnikov krožni izlet po Sloveniji. V skupini je bila večina članov mešanega pevskega društva »Slavček« iz Merlebacha, zato je razumljivo, da je bilo na izletu dosti zabave in petja.

25. avgusta, prvi dan našega izleta, smo se poklonili pred spomenikom narodnih herojev v Ljubljani, kjer smo položili venec in zapeli žalostinko »Vigred se povrne«. Nato smo se odpeljali iz Ljubljane. Pot nas je vodila preko Kranja na Bled, dalje čez Jesenice, Vršič, skozi prelepo dolino Trente v Bovec. Obiskali smo Kobarid, Gorico, Sežano, Koper, kjer imajo eno največjih vinskih kleti v Sloveniji. Vsi smo občudovali velikanski sod, v katerega spravijo za 4 vagona vina. Seveda smo tudi poskusili

dobro kapljico, ki nas je spravila v takšno dobro voljo, da smo vriskali in peli kar brez not. Nato smo se s parnikom odpeljali po našem sinjem Jadranu v prelepo slovensko letovišče Portorož. Omeniti moram, da sta se nam tukaj pridružila še filmska operaterja iz Beograda, ki sta nas filmala. Ko smo se vračali, smo si ogledali v Postojni znamenito Postojnsko jamo.

Kar prehitro je bilo vse za nami. Lepo se zahvaljujemo Izseljenski matici, ki nam je organizirala skupaj s Putnikom ta lepi izlet. Hvala našim spremljevalcem, ki so nam med potjo pridno tolmačili znamenitosti posameznih krajev in seveda prav lepa hvala vestnim šoferjem, ki so nas tako varno vozili po dosti kratko zelo strmih in nevarnih poteh. Res lepe, prijetne spomine smo odnesli iz domovine.

FRANCE KURINČIČ

ZAVEDNOST IZSELJENCEV

Večkrat naletimo na rojake, ki so nekaj let v tujini, pa že pravijo, da so pozabili materin jezik. Neradi govorijo slovensko, posebno ko jih slišijo tujci, se sramujejo domače govorice. Isti tudi radi hvalijo vse, kar je tujega in podcenjujejo svojo domovino. V Južni Ameriki sem bil priča, ko mi je nekdo rekel: Veš, jaz nikoli ne povem, kje sem se rodil. Sama slaba tuja govorica pa ga je izdajala, da ni domačin. Na srečo imamo takih izseljencev zelo malo, ogromna večina je pa takih, ki so skoraj vse življenje med tujci, pa niso pozabili na materin jezik in ponosni povedo, kje je tekla njihova zibel. Celotni takih, ki so rojeni v tujini, najdemo dosti, ki se ne sramujejo govoriti slovensko. Še več bi jih bilo, ako bi se njihovi starši bolj zavedali, da »več znaš, več veljaš,« ali pa »ceni svoje, spoštuj druge.«

Med našimi zavednimi izseljenci so tudi v Istri rojeni Ivan Prodan in njegova soproga Amalija. Oče je Ivana peljal v Argentino, ko je imel 4 leta, sedaj je preteklo že 50 let, kar živi v Buenos Airesu in še kar dobro govori, sicer mešano hrvaško slovensko. Sam sem se potrudil, da znam, kar znam, pravi Ivan. Ne samo to, inž. Ivan Prodan se tudi trudi, da bi jugoslovanski izseljenci in domačini v Južni Ameriki slišali našo pesem in glasbo. On je vodja jugoslovanske radijske oddaje v Buenos Airesu, pri tem mu pomaga tudi njegova žena Amalija. Oddaje so dvakrat na teden po pol ure.

Ko je preteklo poletje s svojo ženo prišel preko Francije in Italije prvič na obisk v domovino, je s ponosom povedal, da ni nikjer videl lepših krajev, kakor pri nas, posebno jima je bila všeč naša jadranska obala, naravnost očarala pa ju je Gorenjska in Bled. Ko sta si ogledala glavna mesta in nekaj večjih tovarn, med njimi tudi Litostrojev v Ljubljani, je inž. Prodan dejal: »Ako ne bi tega videl, bi le težko verjel, da ste v tako kratki dobi in pod takimi pogoji to dosegli.« Z velikim zani-

manjem sta si ogledala tudi Muzej narodno-osvobodilne borbe v Ljubljani.

Obiskala sta tudi Radio Ljubljana, kjer ju je sprejel urednik radijske oddaje za izseljence Petrin. Ko jima je razkazal radijske naprave in v prisotnosti glasbenih sodelavcev predvajal njihove posnetke, je inž. Prodan dejal: boljših radijskih naprav nimajo niti največje radijske postaje v Buenos Airesu. Nato so se še pogovorili o medsebojnih stikih, kjer naj bi »Radio Ljubljana« pomagal po Slovenski izseljenski matici Jugoslovanski radijski oddaji v Buenos Airesu.

Našim izseljencem bi priporočal, po zgledu Ivana Prodana, da ko obiščejo domovino, naj si ogledajo čim več krajev, tovarn in ustanov. Tako si bodo lažje ustvarili resnično podobo nove Jugoslavije. Kajti mnogi se držijo le rojstnega kraja in tako nimajo dosti povedati ob vrnitvi ali pa si celo ustvarijo napačno sliko o današnjem stanju v domovini.

CENJENI!

Ker odpotujemo 15. oktobra v našo novo domovino Ameriko, se poslavljamo od vseh rojakov in rojakinj, ki smo jih srečali v naši rojstni domovini, v kateri smo preživeli petmesečne počitnice veseli in zadovoljni.

Posebno se zahvaljujemo vsem uradnikom pri Slovenski izseljenski matici, Rodni grudi in Putniku za naklonjenost in zadovoljivo postrežbo.

Kličemo vam iskrena hvala in vas priporočamo nadaljnjim rojakom Amerikancem.

Rojaški pozdrav!

Vrhnik a, 13. oktobra 1955.

Andrej Bartel, Matt Kirn, Jože Zallar.

Vrhniški »enajstošolci« ameriški izseljenci iz Waukegana, North Chicaga in Illinoisa

V mesecu dni - devet tekem nogometne reprezentance

Jugoslovanska nogometna reprezentanca je od konca septembra do prvih dni novembra — torej v enem mesecu — sprejela na svoje rame dokaj težko nalogo. Odigrala je nič več in nič manj kot sedem meddržavnih tekem (upoštevajoč tudi srečanja državne B reprezentance).

Prvo srečanje v seriji meddržavnih nogometnih tekem je bilo med Nemčijo in Jugoslavijo. Vsi jugoslovanski strokovnjaki so bili pred tekmo zelo skeptični, kajti Nemčija je — kljub številnim porazom v letošnji sezoni — še vedno ena najmočnejših nogometnih enajstoric in nosilec naslova svetovnega nogometnega prvaka, katerega si je priborila lani na svetovnem prvenstvu v Švici. Nekaj tednov poprej so Nemci igrali v Moskvi in dosegli proti Sovjetski zvezi, ki je danes poleg Madžarov prav gotovo najmočnejša zastopnica te športne panoge, zelo tesen poraz 3:2. Toda 25. septembra so Nemci doživeli v Beogradu svoje najtežje razočaranje. Naša nogometna reprezentanca je nemško moštvo popolnoma onemogočila, tako da Nemci pravzaprav sploh niso prišli do žoge. Naši predstavniki so bili boljši glede taktike, tehnike in borbenosti, tako da so si zmago 3:1 popolnoma zaslužili. Še večjo katastrofo pa je isti dan doživela B reprezentanca v Ljubljani, katero je B-moštvo Jugoslavije v pravem pomenu besede pregazila z 8:0. Ta nedelja bo

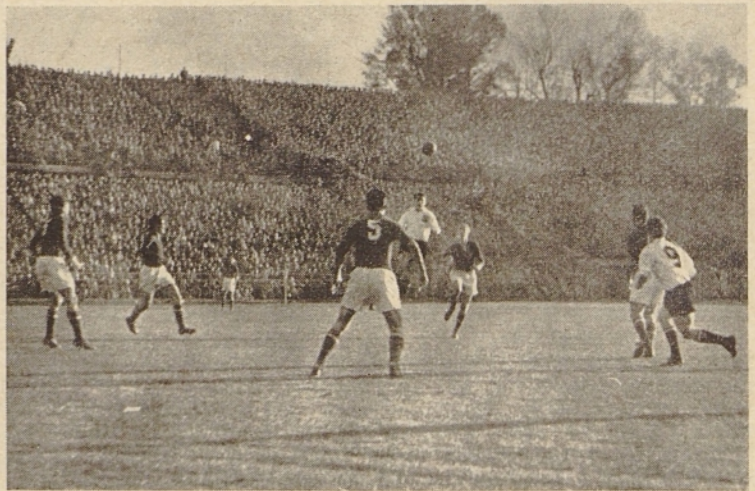
še dolgo ostala zapisana v analih nemškega nogometa kot eden najbolj »črnih dnevov« in to predstavlja obenem blesteč uspeh jugoslovanskega nogometnega športa.

Dobre tri tedne kasneje je jugoslovanska nogometna reprezentanca odpotovala na angleški otok, kjer sta jo čakali spet dve važni srečanja. A moštvo se je 19. oktobra pomerila v Dublinu z reprezentanco Irske, dočim je B-representanca nastopila v Manchestru proti B-ekipi Anglije. Medtem ko je naša prva reprezentanca na »vročih« irskih tleh izbojevala v ostri tekmi

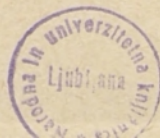
proti žilavemu nasprotniku pomembno zmago (4:1), je jugoslovanska enajstolica v Manchestru doživela občuten poraz (1:5). V opravičilo lahko navedemo le to, da je bila tekma v Manchestru ponoči ob svitu reflektorjev, česar jugoslovanski igralci niso vajeni.

Zadnjo nedeljo v oktobru (30. oktobra) so se naši nogometaši na treh frontah srečali z Avstriji: A-moštvi na Dunaju, B-moštvi obeh držav v Zagrebu, mladinski reprezentanci pa v Beogradu. Po celi vrsti uspehov naših nogometašev smo tudi to nedeljo pričakovali vsaj dve zmagi, če že ne vseh treh. Toda doživeli smo grenko razočaranje. Jugoslovanska enajstolica — zlasti prvo moštvo — je šla v borbo preveč prepričana v zmago in se zato ni borila tako, kakor se je v Beogradu proti Nemčiji. Nasprotno pa so se Avstriji borili zelo srčno in so zato na Dunaju tudi zaslužno zmagali (2:1), dočim so v Zagrebu in Beogradu dosegli neodločena izida (Zagreb 1:1, Beograd 0:0).

Zadnji preizkušnji v letošnjem letu je jugoslovanska nogometna reprezentanca opravila v Parizu in v Splitu. V petek, 11. novembra, je naša enajstolica igrala z letos še neporaženo reprezentanco Francije neodločeno 1:1, čeprav so vsi očividci tekme izjavljali, da bi jugoslovansko moštvo moralo zmagati vsaj s tremi ali štiri goli razlike. Dva dni zatem pa je Jugoslavija B porazila v Splitu Fince brez težav z 8:0.

Prizor s srečanja Avstrija : Jugoslavija pred 60.000 gledalci na Dunaju

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

želi slovenskim rojakom srečno Novo leto 1956

JANUAR

N	P	T	S	Č	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MAREC

N	P	T	S	Č	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

FEBRUAR

N	P	T	S	Č	P	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

APRIL

N	P	T	S	Č	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

MAJ

N	P	T	S	Č	P	S
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

JUNIJ

N	P	T	S	Č	P	S
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

JULIJ

N	P	T	S	Č	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

AVGUST

N	P	T	S	Č	P	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

SEPTEMBER

N	P	T	S	Č	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

OKTOBER

N	P	T	S	Č	P	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

NOVEMBER

N	P	T	S	Č	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

DECEMBER

N	P	T	S	Č	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Rojaki, naročajte »Rodno grudo« in »Slovenski izseljenski koledar«, ki ju izdaja Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 5/1, Jugoslavija

Da boste seznanjeni o dogodkih v domovini, čitajte

»Ljudsko pravico«

najstarejši slovenski revolucionarni dnevnik

Naročajte ga pri upravi „Ljudske pravice“
v Ljubljani, Kopitarjeva 2

Mesečna naročnina za inozemstvo je 500 dinarjev

Slikanice, plakate, etikete, semenske vrečke in razne obeske
v poljubnih velikostih in v večbarvnem tisku vam izdeluje
po prinesenih osnutkih ali predloženih vzorcih

Umetniški zavod za litografijo

LJUBLJANA, Igriška 6

Prav tako prejema v tisk: časopise, knjige, brošure, kakor
tudi vse vrste drugih tiskovin ter naroč la v analinskem tisku
na ovojnem papirju

Umetniški zavod za litografijo
LJUBLJANA, Igriška 6

IZDELUJEMO

angora

TOVARNA PLETENIN — LJUBLJANA

moške, ženske
in otroške pletenine
po najnovejših vzorcih

»ANGORA« TOVARNA PLETENIN

LJUBLJANA, EMONSKA CESTA 2

PUTNIK SLOVENIJA

potovalni urad

LJUBLJANA ■ TITOVA 4

JUGOSLAVIJA

Novo mesto

Rojaki,

ko prihajate na obisk v staro domovino,
udeležujte se naših avtobusnih krožnih potovanj
po Sloveniji in Jugoslaviji, ki jih
prirejamo za vas!